

Zkušenosti učitelů mateřské školy s edukací nadaného dítěte v předškolním věku

Bc. Nikola Novotná

Diplomová práce 2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Nikola Novotná**

Osobní číslo: **H150200**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Pedagogika předškolního věku**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Zkušenosti učitelů mateřské školy s edukací nadaného dítěte předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se problematiky nadaných dětí v mateřské škole.

Vymezení základní terminologie: nadání, speciální vzdělávací potřeby nadaných dětí, diferenciacce a individualizace, kompetence učitele mateřské školy.

Příprava metodiky empirické části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.

Realizace kvalitativního výzkumu formou interview s učiteli mateřských škol.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HŘÍBKOVÁ, Lenka. Nadání a nadání. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6.

JURÁŠKOVÁ, Jana. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-19-4.

LAZNIBATOVÁ, Jolana. Nadané dieťa- jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: IRIS, 2007. ISBN 80-89018-53-X.

MÖNKS, Franz J. a Irene H. YPENBURG. Nadané dítě. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0445-5.

PORTER, Louise. Gifted Young Children: A guide for teachers and parents. Buckingham: Open University Press, 1999. ISBN 0-335-20552-6.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Jana Doležalová, Ph.D.**

Ústav školní pedagogiky

Konzultant:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **15. února 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 15. února 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *1.11.2016*

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá zkušenostmi učitelek mateřských škol s edukací nadaného dítěte v předškolním věku.

Teoretická část pojednává o nadání obecně, o poznávacích charakteristikách nadaného dítěte v předškolním věku a jejich identifikaci. Dále charakterizuje problémy nadaných jedinců a jejich působení ve výchovně vzdělávacím prostředí.

Praktická část práce má za cíl objasnit zkušenosti učitelů mateřských škol s edukací nadaného dítěte v předškolním věku. Výzkumná část interpretuje rozhovory učitelek. V závěru jsou uvedeny odpovědi na výzkumné otázky.

Klíčová slova: nadání, edukace, identifikace, předškolní věk

ABSTRACT

The master thesis is focusing on particular kindergarten teacher's experiences with gifted child in the pre-school age.

Theoretical part is about talent in general, characteristics of gifted child in pre-school age and it is also about identifications of those children. There are as well characterized issues connected with gifted individuals and their impacts on the education.

Least, but not last part of the master thesis is empirical, which purpose is clarify kindergarten teacher's experiences with gifted child education in pre-school age. In research section are interpreted interviews with kindergarten teachers and overall are mentioned answers on the research questions.

Keywords: talent, education, identification, pre-school age.

Motto

"Příroda sice tvoří nadání, ale osud mu teprve dá vyniknout."

François de La Rochefoucauld

Poděkování

Děkuji své vedoucí diplomové práce paní PhDr. Janě Doležalové, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a podnětné rady. Dále chci také poděkovat paní Mgr. Evě Machů, Ph.D. za poskytnutí cenných rad.

Prohlášení

Prohlášení Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ VYSOKÉHO NADÁNÍ.....	13
1.1 NADÁNÍ A TALENT.....	13
1.2 DEFINICE NADÁNÍ.....	14
2 MODELY NADÁNÍ.....	17
2.1 MODEL A.J. TANNENBAUMA.....	17
2.2 J. S. RENZULLIHO MODEL NADÁNÍ.....	18
2.3 MÖNKSŮV TRIADICKÝ MODEL.....	20
2.4 MNICHOVSKÝ MODEL NADÁNÍ.....	21
3 POZNÁVACÍ CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ.....	23
3.1 IDENTIFIKACE NADANÝCH.....	23
3.2 CHARAKTERISTIKA NADANÉHO DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	26
3.3 PROBLEMATICKÉ VNÍMÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ OKOLÍM.....	31
4 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PROSTŘEDÍ.....	33
4.1 NADANÉ DÍTĚ V RODINĚ.....	33
4.2 ROLE PEDAGOGA.....	35
4.2.1 Vztah učitel-nadané dítě.....	38
5 EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	39
5.1 NADANÉ DÍTĚ V LEGISLATIVNÍ SFÉŘE.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
6 VÝZKUM.....	43
6.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL.....	43
6.1.1 Dílčí výzkumné cíle.....	43
6.1.2 Výzkumné otázky.....	43
6.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	44
6.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol.....	44
6.3 VÝZKUMNÁ METODA.....	45
6.4 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT.....	45
6.4.1 Pohled na nadané dítě.....	45
6.4.2 Vnímání odlišností.....	46
6.4.3 Potřeby pedagogů pro práci s nadanými dětmi.....	47
6.4.4 Učitelské povinnosti pro práci s nadanými dětmi.....	48
6.4.5 Metody při práci s nadanými dětmi.....	49
6.4.6 Spolupráce se specializovaným zařízením.....	50
6.4.7 Iniciativa rodičů.....	50
6.4.8 Odborné přípravy pedagogů.....	52

6.4.9	Obtížnost vzdělávání nadaných dětí.....	53
7	ZÁVĚR VÝZKUMU	55
7.1	SOUHRNNÉ VÝSLEDKY	55
	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	65
	SEZNAM OBRÁZKŮ	66
	SEZNAM TABULEK.....	67
	SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Během několika let se vysoce zvýšil zájem o problematiku nadaných dětí. Tato oblast se začíná vědecky prosazovat, na základě svého bádání a úvah, až od konce 20. stol. Dlouhou dobu bylo toto téma jen okrajovou záležitostí. Pedagogové ani psychologové neměli dostatek literatury a znalostí. Proto neměli snahu takové jedince vyhledávat a pracovat s nimi. Takoví jedinci se díky neznalosti společnosti nepodporovali a nerozvíjeli. Ale je zapotřebí říci, že tato doba je pryč a nyní k tak výjimečným jedincům přistupujeme se schopností pomáhat, porozumět a rozvíjet. Dříve byl považován za zásadní moment rozvoje nadání mladší školní věk. Dnes tomu tak není a za klíčové období je považován předškolní věk, díky kterému získává toto téma svoji aktuálnost. A právě tento vývoj mne přiměl k sepsání této práce, protože není důvod nadané děti v mateřské škole opomíjet.

Ve srovnání s jinými zeměmi je naše Česká republika stále pozadu. Vzdělávací programy nejsou stále přizpůsobovány individuálním plánům pro děti s nadáním v předškolním věku. Což je např. ve srovnání s USA běžnou záležitostí. Proto v jedné z kapitol poukazují na problematiku vzdělávání nadaných pedagogů.

Ráda bych poodhalila svět bytostí s darem nadání, kteří jsou schopni dříve se naučit číst, psát, počítat. Mají rozhled v různých oblastech našeho světa, avšak přátel mají méně, díky vyhýbání se sociálním kontaktům. V běžných činnostech mateřské školy jsou schopni narušovat poklidnou výuku a nebojí se argumentovat svým učitelům. Autoritu nepovažují za překážku ve svém životě. Zkouší hranice svých rodičů, pedagogů a vrstevníků.

Cílem této práce je vytvořit povědomí o dětech s nadáním v předškolním věku a jejich edukaci v mateřské škole. V teoretické části se zabývám nadáním a talentem. Poukazují na rozdíly mezi těmito pojmy, s uvedením modelů nadání. Dále se zaměřím na charakteristiku a identifikaci nadaných dětí a v neposlední řadě se budu věnovat edukaci nadaných dětí a výchovně vzdělávacímu prostředí. Ráda bych poukázala na to, že jedinci se speciálními potřebami nemají lehké postavení ve společnosti a že je zapotřebí k nim přistupovat individuálně, s láskou a trpělivostí. Každý máme svůj svět a nadání jedince nejsou výjimkou. Myslím si, že tato práce by mohla sloužit i jako vodítko pro rodiče, kteří vychovávají dítě s nadáním a zajišťují mu tak skvělé podmínky pro jeho další rozvoj.

Empirická část je pojata kvalitativně, kde pomocí metod budu zkoumat učitele nadaných dětí. Výsledkem by mělo být si umět představit práci učitelů v mateřské škole, která je směřovaná nadaným jedincům v předškolním věku. Odkrýt jejich náročnost

na přípravu či průběh samotného procesu edukace a jejich speciálních potřeb. Zaměřila jsem se na výkon této profese ve vztahu s nadanými dětmi, na jejich zajímavé metody a pomůcky používané během vzdělávání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ VYSOKÉHO NADÁNÍ

Inteligenci lze definovat, jako schopnost získávat informace a posléze je využívat v některých situacích (Landau, 2007, s.35). Zatímco Dočkal (2005, s.98) vnímá vysokou inteligenci za schopnost logického, tvořivého či teoretického myšlení. Dále pak poznamenává, že intelligence je jedna ze znaků tvořící nadání.

1.1 Nadání a talent

Výjimek a rozdílů mezi jedinci si všimli už i naši předkové před mnoha lety. Někteří se vyjímali v jedné oblasti, druzí zase v jiné. A zaobírali se příčinou těchto rozdílů. Avšak v jednom si byli jistí, a to, že za vším stojí bohové, kteří řídili jednání člověka. A tyto vlastnosti pojmenovali nadání a talent (Dočkal, 2005, s. 22).

Mezi odborníky a teoretiky vznikají skupiny, které se liší svým názorem v charakteristice pojmů nadání a talent. Podle některých neexistuje jasný rozdíl mezi pojmy talent a nadání. Můžeme se také setkat s názorem, že se jedná o synonymum. Na druhé straně se hledají jasná kritéria, která by tyto dva pojmy rozlišila.

Dočkal (2005, s.23) podotýká, že anglicky píšící autoři tvrdí, že nadání je oblast intelektová, jako jsou jazyky, matematika. Naproti tomu talent se dotýká hudby, pohybu, sportu, kde intelekt není potřeba. Můžeme hovořit o činnostech neintelektových. Avšak se s tímto názorem neztotožňuje. A považuje nadání i talent za jednotné a uvádí:

„Přesvědčení, že nadání a talent musí být a jsou dvě různé věci, je mýtem, který do naší psychické reality vnesli v minulém století vědci, kteří nepostupovali od vymezení pojmů k jejich pojmenování, ale naopak – když už jim jazyk poskytl dva termíny, snažili se je nějakým způsobem „naplnit“ – děj se co děj. To ale může být zavádějící. Pokládám proto za užitečné používat slova nadání a talent jako synonyma.“ (Dočkal, 2005, s.23)

A také podle Průchy, Walterové a Mareše (2001, s.131) je nadání synonymem slova talent. Považují tento pojem dosud málo prozkoumaný a tudíž i těžko definovatelný:

„Znamená schopnost člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací. Podle některých teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince (každý má dispozice k něčemu). V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako

o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejm. nadání intelektuálního typu (např. pro osvojování cizích jazyků, umělecký talent aj.).“

Nadání a talent v těchto dvou vymezení považují za jednotné. Slova se dají chápat jako synonyma, která mají stejný význam. Pojmy jsou shodné i v anglickém jazyce, kdy nenajdeme rozdíl ve významu těchto slov a nacházíme spojení těchto výrazů „gifted and talent“.

Avšak pokud bychom měli tyto dvě roviny odlišit, tak například dle M. Musila (1989 cit. podle Machů, 2006, s.7) je „vysoké nadání“ označováno ve více oblastech, oproti „talentu“, který se projevuje u člověka jen v jedné oblasti.

Autoři, kteří se zabývají rozdílností nadáním a talentu, považují nadání za záležitost intelektu (např. matematiky či cizích jazyků) a talent za neintelektuální složku člověka (sport, hudba, aj.). Jiní experti považují rozdílnost na základě dědičnosti. Kdy nadání je dědičné a talent se rozvíjí díky vlivu prostředí.

A také podle psychologického slovníku je nadání:

„Soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používání ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní.“ (Hartl, 1994, s. 116)

A talent je na rozdíl od nadání definován takto:

„Soubor schopností umožňujících dosáhnout nadprůměrné výkony.“ (Hartl, 1994, s. 207)

Ztotožňuji se s názorem, že rozdíl v nadání a talentu lze chápat i tak, že nadání se projevuje ve vysoké úrovni intelektových schopností, kdežto talent jsou schopnosti, které se projevují pouze v určitém směru, jako například hudební nadání, pohybové aj. Také nadání můžeme vztahovat k dědičným dispozicím, zatímco talent k rozvinutým. Ovšem v předškolním věku, tudíž i v mateřské škole se setkáváme s oběma pojmy, jak s nadáním, tak i s talentem.

1.2 Definice nadání

Definovat nadání lze z několika úhlů. Někteří autoři formulují nadání z určité oblasti, někteří se zabývají nadáním komplexněji. Pro některé teorie je nadání přirozenou vlastností každého běžného jedince. Podle Eriky Landau žádná správná definice nadání neexistuje.

Ale i přesto Landau (2007, s.47) hovoří o nadaném dítěti:

„Které je takzvaně trochu víc než ostatní děti. Je zvědavější, motoricky schopnější, dobrodružnější, samostatnější, radostnější, dovede lépe uvádět věci do souvislostí atd. Jestliže takové dítě jeho prostředí akceptuje takové, jaké je, nebude jeho nadání žádný problém.“

Dle definice paní docentky Škrabánkové (2012, s.17):

„Termín nadaný žák označuje žáka s diagnostikovaným potenciálem vlastností a schopností v intelektové, sociální, motorické nebo estetické oblasti, v níž vykazuje opakovaně výkony nad rámec běžné populace a je schopen tento potenciál rozvíjet a aplikovat.“

Tyto dvě definice kladou důraz na schopnosti, dovednosti či sociokulturní prostředí, které má dítě s vysokým nadáním na vyšší úrovni oproti svým vrstevníkům. U předškolních dětí můžeme zaznamenat například dlouhodobou a vytrvalou pozornost, bohatou slovní zásobu či originální tvorbu nebo produkce nových nápadů.

Rovněž musíme mít na mysli, že hovoříme o dětech předškolního věku a v tomto období nemůžeme hovořit o nadaném jedinci, ale o dítěti s projevy nadaného chování či o nadaném chování, které v budoucnu směřuje k nadání. (Machů, 2015, s.124)

I přesto v psychologickém slovníku podle Havigerové (2011 cit. podle Hartl, 2011, s.17) stále nacházíme obecné definice, jako je například tato:

„Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedince podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné i duševní.“

Nijak složitá definice od Landau (2007, s. 43):

„Nadání je způsobilost podat v některé oblasti, v níž se člověk snaží vyniknout mimořádné výkony.“

Avšak musím konstatovat, že se odborníci shodují v definicích nadání, kdy uvádějí, že je ukotveno v intelektu v kombinaci s dalšími osobnostními, výkonnými a společenskými faktory. Faktory, které jsou nezbytné pro rozvoj jedince s nadáním.

Fořtík, Fořtíková (2007, s.14) se odlišují od ostatních definic tím, že nekladou důraz pouze na vědomosti či různá specifika ve vzdělání, ale za velice důležitou složku považují oblast rodinné výchovy pro kvalitní vývoj dítěte:

„Nadání je nerovnoměrný vývoj, ve kterém se kombinují zrychlené rozumové schopnosti a zvýšená intenzita k vytvoření povědomí, které jsou kvalitou odlišné od normy. Tato nerovnoměrnost se zvyšuje spolu s vyšší intelektovou kapacitou. Tento fakt – tato jedinečnost – činí nadané obzvláště zranitelnými a vyžadují tak změny v rodičovské výchově, školním vzdělávání i poradenské činnosti, aby se mohli optimálně rozvíjet.“

Jádro těchto definic je stejné. Pokud má jedinec „nálepku“ nadaný, hovoříme o něm, jako o dítěti, které má výrazně vysoké schopnosti, dovednosti a vědomosti, kterými disponuje. Za nepřehlédnutelnou složku musíme brát i rodičovskou výchovu a výchovu či vzdělávání vůbec. Jen díky důkladné péči odborníků a rodiny se může dítě rozvíjet na své úrovni.

2 MODELY NADÁNÍ

Nadání lze objasnit z různých hledisek a pohledů. My si však představíme takové modely, které může nadaného člověka představit v celém svém rozsahu. Jde o vnitřní a vnější prostředí, které jedince bezpochybně ovlivňuje v jeho vzdělávacím procesu. Právě tyto modely se liší od sebe tím, jaké parametry udává do popředí.

2.1 Model A.J. Tannenbauma

Abraham J. Tannenbaum stanovil pět typů psychologických a sociologických závislostí dítěte s prostředím. Tyto vazby mu dopomáhají k dosažení potenciálu do takové míry, kterou pokládá samotné prostředí za reálné.

Definice nadání podle Abrahama J. Tannenbauma (1983, cit. podle Portešová, 2003, s.45):

„Pokud uvažujeme, že rozvinutý talent existuje pouze u dospělých, potom by navrhovaná definice nadání u dětí byla formulována tak, že značí jejich potenciál k tomu, aby se staly uznávanými umělci nebo významnými producenty myšlenek v oblastech činností, které zvyšují morální, fyzický, emocionální, sociální, intelektuální a estetický život lidskosti.“

A.J. Taunbaum uvádí, že k projevení nadaného dítěte je zapotřebí pět faktorů, které jedince ovlivňují ve výkonu (Obr.1):

- nadprůměrná inteligence,
- speciální schopnosti,
- neintelektové faktory,
- vnější vlivy,
- faktory náhody.

Nadprůměrnou inteligenci definuje jako „g“ faktor v testech inteligence. Přiznává však, že jednotlivé oblasti nadání si vyžadují rozdílnou míru této schopnosti.

Speciální schopnosti Je zapotřebí být úspěšný ve specifických schopnostech člověka. Je totiž nepodstatné být výjimečný v intelektové schopnosti. A proto nadání musí být součástí oblasti lidské činnosti.

Neintelektové faktory jsou obtížně kvantifikovatelné, jelikož jejich míra je těžko odlišitelná. Jde složitě vyměřit jejich úplná zodpovědnost, částečná nebo zda je pouze důsledek či se na situaci podílí vedlejší produkt.

Vnější vlivy hrají také důležitou roli. Za nejpodstatnější faktory můžeme označit vliv rodiny, školy či vrstevníků. Tyto společenské faktory můžeme považovat za rozhodující podnět pro vývoj nadání.

Faktory náhody jsou obvykle vyčleňovány z jiných modelů, jelikož jsou těžko pozorovatelné a měřitelné. Jedná se o souhrn faktů, které napomáhají nadané jedince vést kupředu či naopak je potlačovat. (Portešová, 2003, s.45-46)

Obrázek 1 A. J. Tannenbaumův hvězdicový model nadání

Zdroj: Portešová, 2003

2.2 J. S. Renzulliho model nadání

Renzulli zdůrazňuje tři hlavní množiny charakteristik člověka. Tyto charakteristiky jedince ovlivňují k dalšímu rozvoji nadání.

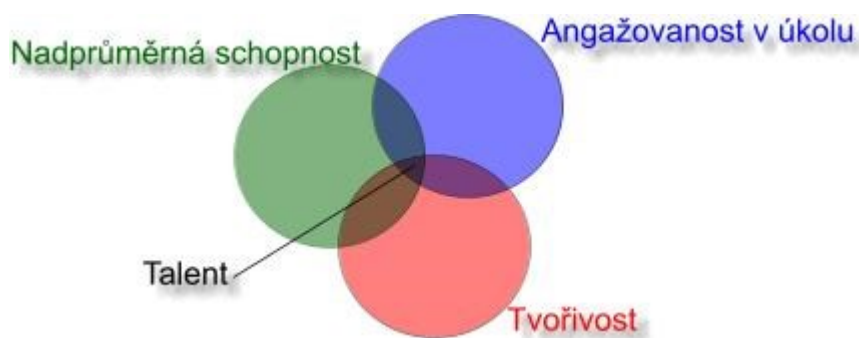
Portešová hovoří o Renzulliho (1986 cit. podle Portešová, ©2013) nadání tímto způsobem:

„Nadání se skládá z interakcí mezi třemi základními shluky lidských vlastností – tedy nadprůměrné obecné schopnosti, angažovanosti v úkolu a vysoké úrovně tvořivosti. Nadané a talentované děti jsou ty, které mají nebo jsou schopny rozvinout tuto sadu schopností a použít je v jakékoliv společensky hodnotné oblasti. Dětem, které manifestují nebo jsou schopny vyvinout interakci mezi těmito třemi shluky, vyžadují velkou šíři vzdělávacích příležitostí a služeb, které nejsou běžně poskytovány v normálních programech.“

Tříkruhová koncepce nadání se dle Renzulliho skládá ze tří vzájemně se propojených složek, které se nedají samostatně tvořit. Jedná se o vzájemnou interakci (Obr.2):

- nadprůměrné schopnosti,
- angažovanosti v úkolu,
- tvořivosti.

Obrázek 2 Renzulliho tříkomponentový model

Zdroj: Portešová, ©2013

Nadprůměrná schopnost: Je to schopnost pracovat s informacemi. Získat, přijímat a následně využívat v konkrétních situacích. Také je spojeno s adaptací na nové situace. Schopnosti, jako verbální, numerické usuzování, slovní plynulost, paměť či prostorové vztahy jsou měřeny testy obecných schopností nebo testy inteligence.

Angažovanost v úkolu: Považuje se za formu motivace a to **vnitřní** (informace získává z vlastní iniciativy) a **vnější** (informace získává z okolí -rodina, škola, vrstevníci).

Angažovanost znamená schopnost koncentrovat se na určitý konkrétní problém v určité specifické oblasti. K tomu se využívají vlastnosti jako např. sebedůvěra, trpělivost, vytrvalost, víra či vnímavost.

Tvořivost: Můžeme nazvat také jako činorodost, je schopnost řešit problémy a produkovat nová řešení. (Portešová, ©2013)

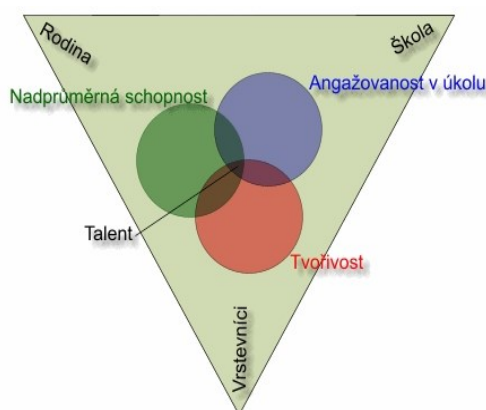
Renzulli podtrhuje, že ani jedna samotná složka nemůže tvořit nadání. Musí docházet ke značnému prolnutí, souhře a spolupráci. Jakmile dojde k vzájemné spojitosti, teprve tehdy můžeme hovořit o nadání.

2.3 Mönksův triadický model

Mönks se nechal inspirovat Renzulliho modelem. Kdy nedomyslitelné charakteristiky člověka obohatil o socializační činitele působící právě na vývoj nadaných dětí.

Mönks klade důraz na vliv prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a žije. Vyzdvihuje vliv nejen rodiny, ale také školy a vrstevníků. Proto je za potřebí k rozvíjení nadání podnětné prostředí plné harmonie a souznění. Vliv vnějšího prostředí je jedna z nepostradatelných součástí, která přímo ovlivňuje rozvoj nadání. Změnu, kterou Mönks provedl, byla náhrada Angažovanosti v úkolu za slovo „motivace“, což lépe vyjadřuje podstatu problému. A pojem „nadprůměrná schopnost“ byl nahrazen „vysokou intelektovou schopností“. (Obr.3) (Portešová, ©2013)

Obrázek 3 Mönksův triadický model nadání

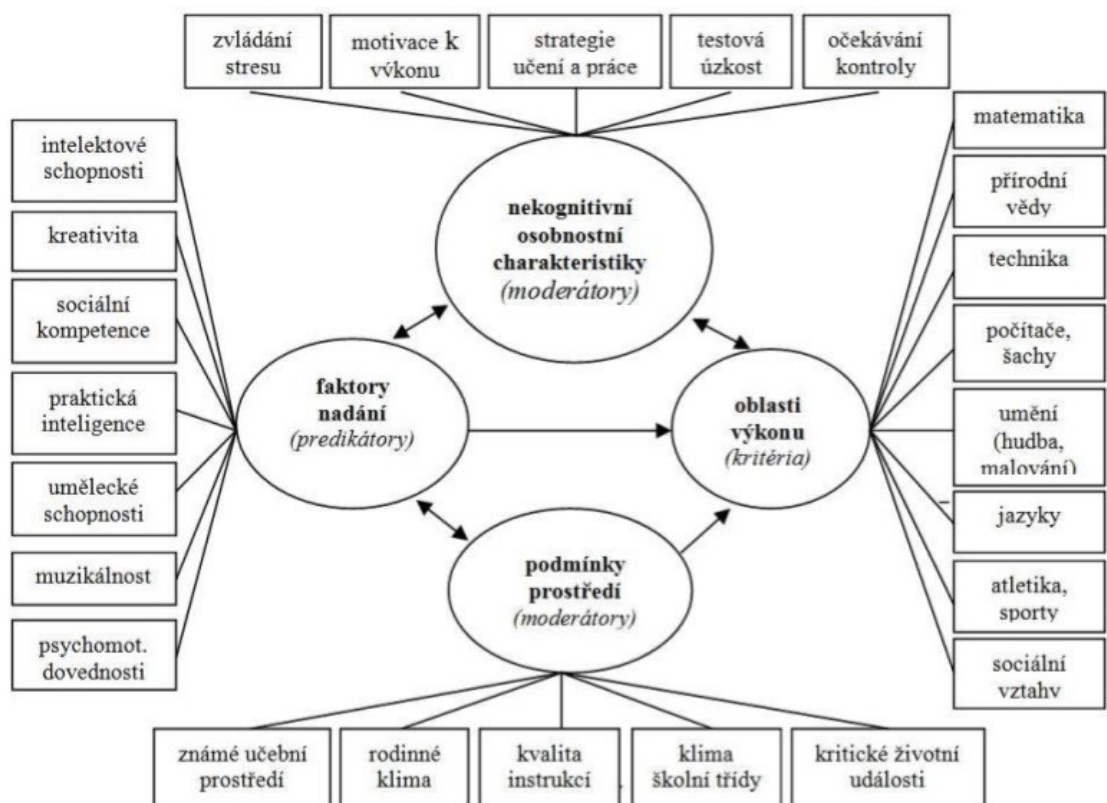
Zdroj: Mönks, Ypenburgová, 2002

Mönks, který zahrnul do svého rozšířeného konceptu rodinu, školu a vrstevníky chtěl poukázat na to, že za výsledkem rozvoje nadání stojí vzájemné působení všech jeho proměnných.

2.4 Mnichovský model nadání

Předškolního věku se také dotýká multidimenzionálního Mnichovského modelu nadání (Busch, Reinhart, 2005, cit. podle Machů, 2013, s.14). Tento model je založen na několika druzích konceptů, které se prolínají v předchozích modelech. Tento model se skládá z relativně na sebe vázaných skupin různých oblastí výkonů, schopností či osobnostních faktorů a podmínek sociálního prostředí. A na základě vlivným spolupůsobením všech faktorů vede k projevení určitého talentu.

Obrázek 4 Mnichovský model nadání

Zdroj: Heller a kol., 2005

U těchto modelů můžeme vidět, že se všichni autoři shodují na důležité určité nadprůměrné schopnosti. Co se týká ostatních složek, jejich směr není jednostranný. Ve srovnání s vnitřním a vnějším prostředím, který má taky velkou zásluhu na rozvoji jedince, nesouhlasí jednoznačně. Někteří se snaží najít kompromis, druzí kladou velký důraz na jeho význam. Jistá motivace a angažovanost je základním kamenem na projevení nadání. Podstatné je si uvědomit, že konkrétní složky nejsou od sebe odděleny a že je zapotřebí brát v úvahu, jako jednoho činitele, který má vliv na rozvoj jedince. Rodina, škola, vrstevníci, ale celá společnost ovlivňují individuum svým přístupem a postojem k němu.

3 POZNÁVACÍ CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ

K charakteristickým vlastnostem nadaného chování dítěte patří například bohatá slovní zásoba, skvělá paměť, pozornost, zájem o netradiční nebo lépe řečeno o náročná témata (život po životě, vesmír aj.). Dále se do hlavních znaků zapadá i hravost, tvořivost, originalita, ale lze hovořit i o citlivé duši, která je snadno zranitelná. V procesu učení je dítě bystré, rychle se učící a schopné nacházet nová řešení situací. (Laznibatová, 2001, cit. podle Fořtík, Fořtíková, 2007, s.16)

3.1 IDENTIFIKACE NADANÝCH

„Nadané dítě může svou aktivitou přivádět své okolí někdy přímo k zoufalství a někdy ani odborník nedovede spolehlivě rozlišit, zda jde o projev nadání, nebo o syndrom ADHD.“ (Dočkal, 2005, s.128)

Rozpoznat nadané dítě je velice náročný, dlouhodobý proces. Většina se však projevuje od brzkého věku svým atypickým rysem chování. Je jedinečné v myšlení, pozorování, paměti nebo můžeme říci, že je výjimečný ve své osobní charakteristice. Pro identifikaci nadaného dítěte nemůžeme zvolit obecně platný postup, to je nemožné. Avšak pro zjištění hraje důležitou roli škola, rodina, vrstevníci, řada psychologů a pedagogů či různé osoby, které se podílejí na výchově a vzdělávání jedince. V souladu s odborníky bychom neměli postupovat v identifikaci jednorázově, jelikož se může stát, že se jedná pouze o bystré dítě. K určení nadaného dítěte můžeme dojít záměrnou formou nebo náhodnou. K záměrné identifikaci dochází tehdy, když cíleně vyhledáváme nadané jedince. Náhodná identifikace se projevuje viditelnou odlišností od vrstevníků.

Gearheart, Weishahn a Gearhearterová (1986, cit podle Jurášková, 2006, s. 14) hovoří o identifikaci takto:

„Nadané a talentované děti jsou ty, které jsou identifikované kvalitními profesionály a které jsou díky svému výjimečnému potenciálu schopny vysokých výkonů. Tyto děti potřebují k realizaci svého přínosu pro společnost vzdělávací program a servis, který není běžně poskytován regulárními školami. Děti schopné vysokých výkonů jsou ty, které demonstrují úspěch anebo potencionální schopnosti v jedné z následujících oblastí:

- všeobecná intelektová schopnost
- specifické akademické schopnosti

- tvořivé anebo produktivní myšlení
- vůdcovské schopnosti
- umělecké schopnosti“

Nežli však začneme identifikovat, měli bychom dodržovat obecné zásady při identifikačním procesu nadaných dětí. Specialista Dočkal (2005, cit podle Jurášková, 2006, s.128) sděluje tyto zásady:

- „Zásada **pluralismu** - Je potřeba vycházet z co nejširší definice nadání – můžeme tak vytvořit velkou skupinu výjimečných dětí, ze kterých časem vykrytalizuje skupina skutečně nadaných.
- Zásada **komplexnosti** - Proces identifikace by měl probíhat průběžně a používat různě zaměřené metody.
- Zásada **rovnoprávnosti** - Identifikace sleduje zájmy všech dětí – nadaných se pohybují v okolí handicapovaných dětí i dětí z nepodnětného sociálně-kulturního prostředí.
- Zásada **vědeckosti** - Identifikace a výběr by měl být vždy založen na nejnovějších vědeckých poznatcích (např. neprovádět výběr dle známek ve škole,...).
- Zásada **utility** - Identifikační postupy by neměly pouze odhalovat nadání, ale také rozpoznat silné stránky dítěte.
- Zásada **mezioborovosti** - Skupina odborníků, kteří se podílí na identifikaci, by měla být různorodá. Na tomto procesu by se měli podílet pedagogové, psychologové, odborníci na danou problematiku (nebo oborový pedagog), dále rodiče, spolužáci a příbuzní dítěte. Jedině tak je možno určit komplexní úroveň nadání.
- Zásada **reverzibilit** - Je třeba mít na zřeteli, že proces identifikace není nikdy ukončen. Míra nadání v průběhu života různě kolísá. Dítě, které se nám zpočátku jevílo jako nadané, se vlastně nevymyká průměru, a naopak se můžeme setkat s dítětem, u kterého se nadání projeví až ve vyšším věku.“

Jakmile dojde k identifikaci, zaměřuje se především na předškolní věk či mladší školní věk a na neobjevené děti. Kdy cílem je co nejdříve výjimečnost rozpoznat a nabídnout speciální péči o nadané. I když v předškolním věku se používá méně fáze identifikace, jelikož v tomto období dítě projevy značně proměnlivé a nepodává tak celistvé znaky nadání.

Důležitý pojem je pro nás **nominace** - odvozeno z latinského slova nomen - jméno, nazývat. Nominace spočívá v tom, že se okolí zaměřuje na schopnosti jedince, který se jeví jako nadprůměrný. Může obsahovat širokou škálu specifických schopností (např. umělecké, pohybové aj.). Avšak nejčastěji nominují učitelé (Pfeiffer, 2003, cit. podle Havigerová, 2012, s.14).

Tudíž za nominátory považujeme rodiče a učitelé. Osoby, které se dostávají do každodenního kontaktu s dítětem a mají tu možnost poskytnout dítěti speciální nabídku vzdělávání. V nominaci využíváme dotazníky, které lze najít v české verzi od Havigerové (2012, s.20) a to dotazník GSC - Characteristics of Giftedness Scale.

Nežli však dojde k nominaci, musí logicky dojít k pečlivému pozorování projevu nadaného dítěte. Sledování probíhá v přirozených podmínkách a situacích. Učitel, popřípadě rodič sleduje projevy jedinců s nadaným chováním v problémových situacích, které přináší úkoly, kde musí dítě zadání vyřešit, vymyslet či vytvořit jiné řešení. (Machů, 2015, s.129)

S tímto tvrzením se shoduje autorka Hříbková (2005, s.155), která také hovoří o pozorování výjimečných dětí v předškolním věku. Kdy jsme schopni za krátký čas zpozorovat projevy chování, které nejsou typické pro vrstevníky. Signalizuje nadprůměrné verbální schopnosti, matematické projevy nebo umělecké.

Podle Havigerové (2012, s.15) existují různé pomůcky, které napomáhají neznalým (učitel, rodič) v podpoře dítěte. Jedná se o záznamy dítěte o jeho vývojových odlišnostech. Rodič má tu možnost porovnat dítě s jeho vrstevníky a pracovat s posuzovací škálou. Jednotlivé položky obsahují typické projevy chování nadaného. Položky byly vytvořeny na základě přechozích zkušeností a výzkumně ošetřeny. Poté je dítě hodnoceno pětibodovou stupnicí. Tento postup lze také nazývat jako screening.

Ve screeningové etapě se také můžeme podívat na metodu NOMI <https://www.pppkhk.cz/info/dalsi-informace/informace-pro-ms/screeningova-metoda-nomi>. Jedná se o metodu určenou pro učitelé mateřských škol. NOMI sleduje oblasti nadání jako je matematika, originalita a kreativita, analogické myšlení, kresebné schopnosti, schopnost sebehodnocení aj. Metoda obsahuje osm úkolů zaměřených na schopnosti řešení.

Vyhledávání se zaměřuje na děti v předškolním či mladším školním věku za účelem vzdělávání speciální nabídky. Jedná se o takové děti, které vykonávají nadprůměrné výkony či mají vysoký potenciál k tomu podávat výjimečné činnosti v budoucnu. V tomto případě

hovoříme o potencionálně nadaných dětech, odborně řečeno latentních dětech (Hříbková, 2005, s. 35).

Oproti jednoduššímu posuzování nadaných jedinců v dospělosti je identifikace nadaných jedinců v předškolním věku velmi náročný proces, který by neměl být jednorázový. A proto všichni lidé, kteří se budou podílet na průběhu identifikace, by měli počítat s časovou náročností. Čím mladší jedinec, tím je identifikace náročnější. A poznatky rodičů či učitelů jsou stejně cenné, jak poznatky odborníků či psychologických testů. Avšak pro rodiče či učitele příznivější, jelikož probíhá v přirozených podmínkách.

3.2 Charakteristika nadaného dítěte v předškolním věku

Předškolní věk je období, které se vymezuje od třetího do šestého roku života. Obecně jde o období, které přináší různé změny v různých oblastech jeho aktivit. Činnosti, které přináší určitý rozvoj jedince a to například v jemné či hrubé motorice, myšlení, paměti, pozornosti, prožívání nebo poznávacích procesech. Také nesmíme opomenout obohacení sociálního prostředí. Tudíž lze v tomto věku sledovat vývoj a pokroky, ke kterým se jedinec uchyluje nebo kterých dosáhnul. Nadané děti bývají většinou disproporcionálně ve vývoji. Dotýká se to nejen oblasti kognitivní, ale i emocionálně-sociální nebo fyzické.

Následně uvedení autoři, kteří měli možnost pracovat s předškolními dětmi, vytvořili sumarizaci výsledků a tím se přesvědčili o tom, že u dětí v předškolním věku se objevuje hojná rozmanitost dětských projevů.

J. Laznibatová (2003, cit. podle Fořtík, Fořtíková, 2007, s.16) popisuje nadané dítě ve třech kruzích, jelikož je za potřebí si uvědomit, že se u nadaných dětí nejedná o homogenní skupinu:

„Všeobecné znaky

Děti mají velkou energii, vitalitu, široké spektrum zájmů, bohatý slovník, rané čtení, časné schopnosti používat abstraktní pojmy, mají zájem o podstatu věcí, vynikající paměť a pozornost, celkově nízká unavitelnost v duševních činnostech.

Tvořivé znaky

Bohatá fantazie, intelektová hravost, množství originálních nápadů, originalita při řešení úloh různého typu, úsilí o jedinečnost a neopakovatelnost nápadů v pracích, častá impulzivnost, výbušnost, prudké reakce, emocionální citlivost a zranitelnost.

Učební znaky

Tyto děti začínají se vším dříve než ostatní, mají rychlé tempo učení, lehké učení a radost z každé intelektové aktivity, bystrost při pozorování, schopnost rozeznat všechny detaily. Mají zároveň kreativní myšlení, schopnost najít více řešení problémů, neúnavnost při vyhledávání informací, schopnost kritického a sebekritického myšlení a perfekcionismus.“

Z uvedených znaků vyplývá, že nadané dítě je většinou samostatné a nezávislé, což může vést k nedostatku přátel. Také jeho koníčky a záliby se liší od ostatních vrstevníků svou neobyčejností.

Také lze řadit nadané děti do pozitivního a nebo negativního směru dle autorů Fořtík, Fořtíkové (2007, s.16-17). Pro představu uvádím příklady v obou směrech. V kladném případě hovoříme o dětech které:

- jsou schopni se naučit věci za velmi krátký čas,
- nevyžadují k vynalézavosti pomoc druhých,
- rádi pracují samostatně, s velkou vnitřní motivací,
- snaží se najít lepší způsob řešení, který podstrkují svým vrstevníkům nebo učitelům,
- jsou výjimečné v určitých oblastech učení,
- mají smysl pro morálku, spravedlnost.

V negativním směru se projevují tímto způsobem:

- odmítají pravidla a neztotožňují se s příkazy,
- nepodřizují se,
- nepřiměřeně reagují na kritiku, jsou plačtiví,
- nesmíří se s nedokonalostí a jsou k sobě velice kritičtí,
- rádi se zasní během dne,
- jsou panovační ke svým učitelům a kamarádům.

Podobně se také vyjadřuje autorka J. Jurášková (2006, s.107-108), která se také zmiňuje o problémových projevech u nadaných dětí. Hovoří především o netoleranci k autoritě, hyperaktivitě, perfekcionismu, rádooby snění během dne či problémech v sociální oblasti.

Odborníci se také shodují na nevyrovnané charakteristice vývinu nadaných dětí. Zatímco po intelektové stránce je jedinec vysoce rozvinut, po emocionální stránce nabírá značné rezervy, neboli můžeme říci, že v této oblasti je jaksi nezralý. (Laznibatová, 2003, s.265)

U nadaného dítěte se musíme soustředit na jeho jedinečnou individualitu, která je velice výrazná, jakožto celkový souhrn charakteristických projevů. Za typické potřeby musíme považovat velice dobrou vyvinutou paměť, schopnost rychle se učit, získávat nové poznatky. Takové dítě je pozorné, schopné dobře poslouchat, aplikuje abstraktní a symbolické pojmy, zvládá více činností na jednou. (Laznibatová, 2003, s. 93)

Koopmans-Daytonová, Feldhusen (1987, cit. podle Fořtík, Fořtíková 2007, s. 22-23) charakterizují projevy nadaných dětí v předškolním věku ve třech oblastech:

- „oblast jazyka a učení
- psychomotorického vývoje (vývoj pohybu regulovaného mentálními funkcemi) a motivace
- psychosociálních (osobnostních a sociálních) charakteristik

Oblast jazyka a učení

- dítě brzy mluví, brzy čte, dříve zvládá jazyk na vysoké úrovni
- má brzy širokou slovní zásobu
- v komunikaci upřednostňuje používání řeči namísto činu
- rádo se vyjadřuje a rádo diskutuje
- má vlastní jedinečný způsob učení
- dokáže se déle soustředit
- ptá se na mnoho věcí, klade velké množství otázek
- má dobré pozorovací schopnosti a uchovává informace o tom, co pozorovalo nebo četlo
- rozumí abstraktním pojmům a správně je používá
- chápe vztah příčiny a následku
- po dlouhý čas vydrží být samo a samo pracuje
- každý problém je pro něho výzvou
- je fascinováno myšlenkou hry
- zajímá se o různé druhy knih, encyklopedií, atlasů, faktografií

- má širokou zásobu informací
- zajímají ho kalendáře, hodiny, hádanky
- vybírá si náročné aktivity jako šachy nebo pěstuje sbírky už před 5. rokem věku
- je výborné v kreslení, hudbě a jiných uměleckých disciplínách

Oblast psychomotorického vývoje a motivace

- dítě brzy chodí
- vykazuje ranou kontrolu jemné motoriky v aktivitách, jako je psaní, vybarvování nebo stavění předmětů
- je motivován k objevování věcí, je zvědavé, často se ptá „proč“
- chce ovládat okolí
- rádo se učí
- je extrémně aktivní a cílevědomé
- je nezávislé v myšlení i jednání
- miluje projekty, kde je třeba zjišťovat informace
- má široké a hluboké zájmy

Oblast psychosociálních charakteristik

- dítě méně spí
- cítí se jiné než ostatní děti
- je více závislé na dospělých
- efektivněji jedná s dospělými než s dětmi
- je citlivé na nečestné jednání dospělých a když ho dospělí neberou vážně
- nemá u dospělých rádo jejich nelogické a nesystémové jednání
- zná globální problémy, jako je válka, smrt, hladomor“

Tyto oblasti a s nimi spojené různé charakteristiky nemůžeme využívat k diagnostice nadaného dítěte. Spíše můžeme hovořit o jakémsi vodítku k vyhledávání nadaných. Pokud však chceme dojít do fáze identifikace, musíme použít psychologické metody v podobě různých screeningů, dotazníků apod.

Také L. Hříbková (2009, s. 64-65) se zabývá chováním v předškolním věku a rozděluje je do šesti oblastí:

„Kreativní oblast – charakteristická bohatou fantazií a představivostí. Dítě ji využívá při hře nebo např. při manipulaci s barvami ve výtvarné práci. „Pohrávání si“ s různými nápady má velmi rádo, projevuje se to např. i při slovních hrách.

Sociální oblast – dítě je vstřícné a empatické, někdy může být až přecitlivělé na pochvalu a kritiku. Rádo organizuje činnost vrstevníků a v kolektivu vrstevníků bývá oblíbené, což se často ve školním věku mění. Nesnáší autoritativní komunikaci, dává věcné otázky „na tělo“ a nebojí se poukazovat na nepravdivost či neadekvátnost některých výroků dospělých.

Intelektová oblast - některé děti jsou schopny bez problémů číst a počítat. Bez potíží vytvářejí matematické úlohy, je jim jasný vztah mezi příčinou a následkem, dobře si pamatují různá fakta a mají značný rozsah pozornosti. Jsou neobyčejně zvědavé a „trápí“ své nejbližší neustálými otázkami „proč“.

Specifické oblasti – o zájmech v tomto věku je předčasné mluvit, neboť předškolní děti spíše experimentují s různými aktivitami, přesto však ve srovnání s vrstevníky vydrží nadaný jedinec poměrně dlouho u určité činnosti. Obecně lze říci, že u některých nadaných dětí je už patrné jejich směřování k intelektovým, uměleckým nebo pohybovým aktivitám, ačkoliv naše jistota že správně odhadneme směr dalšího vývoje jejich nadání, nemůže být ještě zdaleka stoprocentní.

Oblast řeči – dítě velice brzy mluví ve větách a má širokou slovní zásobu. Se zaujetím také naslouchá vyprávění druhých a je schopno samostatně příběh reprodukovat. Zajímá ho, jak vše dopadne.

Oblast jemné a hrubé motoriky – dítě brzy sedí, leze, chodí, zajímají ho předměty okolo, před třetím rokem jeví zájem o tužku a činnost s ní spojenou. V předškolním věku je schopno kopírovat obrázky a opisovat slova. To je však jen jedna stránka projevů. Druhou může být přesný opak. Jeví souvisí s vývojovými nerovnoměrnostmi, s nimiž se u těchto dětí setkáváme a o kterých se ještě zmíníme.“

Uvedené oblasti slouží k vytvoření představ, jak takové dítě lze rozpoznat od jiných. Nemůžeme však brát určité charakteristiky jako uzavřené a stálé. Proto je zapotřebí

ke každému dítěti přistupovat individuálně s myšlenkou, že se jeho projevy chování budou lišit od popsaných projevů.

3.3 Problematické vnímání nadaných dětí okolím

Jak už jsem hovořila v předchozí kapitole, u dětí s nadáním se mimo jiné také často objevují charakteristické „problémy“. Proto, abychom vůbec mohli pracovat s těmito jedinci, je zapotřebí tuto problematiku znát pro vhodnou volbu postupu při práci. Musíme počítat s tím, že tyto odchylky se mohou projevit již v brzkém věku a proto je zapotřebí tyto výrazné změny včas odhalit a pracovat s nimi.

K. Heller (2000, cit. podle Machů, 2006, s.22) hovoří o přílišném perfekcionismu a sebekritice, která se vyskytuje u 10-20% jedinců, kteří tyto vlastnosti cítí jako překážku v kariéře:

„Schopnost vidět možnosti a alternativy může být zdrojem sníženého sebevědomí, neboť tyto děti mají tendence stanovovat nereálně vysoké cíle sobě i ostatním. Když pak tyto cíle nedojdou naplnění, pocítují hluboké rozčarování, někdy se v důsledku toho rozvíjejí i deprese. Ačkoliv jejich výkon je ve srovnání s druhými vynikající, oni jsou s ním nespokojeni, což dávají najevo různými, často nevhodnými a prudkými reakcemi.“

S. A. Gallagher (1990, s. 11-13) zase pojednává o výskytu introvertnosti spojenou v komunikaci s vrstevníky:

„Mladší nadané děti mají často sklony dirigovat své okolí. Vymýšlejí aktivity a pravidla a vyžadují jejich dodržování od ostatních. Tím zákonitě vyvolávají nevoli hlavně u svých vrstevníků. Mezi nimi se často cítí nepochopené a osamocené, proto vyhledávají společnost starších dětí nebo dospělých.“

Dle Machů (2015, s.126) Takovéto problematické vnímání nadaných dětí pramení z příčin a to vnitřních a vnějších. Vnější příčiny pochází z reakcí okolí dítěte na jeho individualitu, vnitřní jsou propojeny s vlastní osobností dítěte.

F. J. Mönks (2002, s.52) popsal selhávající projevy ve výkonu:

- špatná koncentrace,
- negativní hodnocení sebe sama,
- negativní posuzování učitelů,
- slabá motivace,

- nespokojenost s vlastními výsledky,
- vysoká očekávání kamarádů,
- opakující se tvrzení učitele, že výkony dítěte leží pod jeho skutečnými možnostmi,
- nízká sebedůvěra,
- dojem z nepřijetí mezi vrstevníky.

Selhávající problémy, které udává F.J.Mönks, můžeme ohodnotit jako značnou přecitlivělostí, kdy se dítě setkává s problémy v sociálních vztazích ať už s rodiči, které mají příliš velká očekávání nebo problémy s vrstevníky, kde je buď dítě se značnou mírou nízké sebedůvěry izolováno nebo naopak, kde je vůdce celé skupiny. Dále jsou problémy spojeny s nepřiměřeným sebeobrazem, kdy dítě nedokáže vyhodnotit své slabé a silné stránky a kolísají ve značném podceňování se.

„Nadání často může vyvolávat konflikty, když špičkové výkony dítě izolují od jeho přátel. Pak se může stát, že dá přednost konformitě s ostatními, což bývá častěji u dívek než u chlapců. Jiný konflikt může vzniknout, když je dítě nuceno rozhodnout se mezi schopností, a tedy vnitřní svobodou na jedné straně a přizpůsobením se a vnější jistotou na straně druhé. Když se přizpůsobí a zadusí nadání, ztratí přístup ke svému vnitřnímu světu, není však dostatečně svobodné, aby navázalo kontakt s vnějším světem.“ (Landau, 2007, s. 18)

Možný výskyt problémů, které jsou spojené s disharmonickým vývojem dítěte zohledňují nejrůznější vzdělávací programy, které se snaží těmto překážkám předcházet či úplně eliminovat.

Pro překonání překážek u nadaného jedince je také zapotřebí úspěšná spolupráce mezi rodinou a učitelem. (Hříbková, 2005, s. 95–98)

4 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PROSTŘEDÍ

4.1 Nadané dítě v rodině

První, kdo zpozoruje nadání u dítěte jsou rodiče. Avšak někteří se občas pozastaví nad otázkou, proč by jejich dítě mělo být jiné než ostatní. Možná se obávají, že ochudí dítě o jeho dětství. Právě rodina by měla tvořit nejpřirozenější prostředí. A jak Hartl (2004, s.230) uvádí:

„Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“.

Důležitou roli pro rozvoj nejen nadaného dítěte je rodina, která hraje nezastupitelnou roli v životě každého jedince. Nejen, že dítě rozvíjí a formuje, ale dává mu směr, hodnoty, utváří charakter a směřuje ho určitému cíli. Zásadní roli zde hraje způsob, jakým bude jedinci předkládat jeho talent a jakým způsobem bude svůj talent hodnotit. Jde o nepostradatelnou část každého dítěte, bez které se nemůže v dostatečné míře rozvinout. Rozhoduje o tom, zda své ambice či nadání rozvine nebo nikoliv. (Portešová, 2009, s. 105)

Rodiče patří mezi první, kteří postřehnou odlišnosti ve vývoji u svého dítěte oproti vrstevníkům. Sedmdesát procent rodičů si povšimne intelektového vývinu a osmdesát procent si povšimne sociálně-emotivních zvláštností. (Laznibatová, 2003, s. 159)

Z tohoto pohledu je zapotřebí, aby se rodiče informovali o možných aktivitách a vzdělávání dítěte, které budou nápomocny k rozvoji nadaného dítěte.

Většina rodičů se spoléhá na vzdělávací instituci a její zkušené pedagogy, aby jim potvrdili, jestli jejich potomek patří mezi nadané. V různé odborné literatuře je doporučováno u takových dětí potrhovat jejich silné a slabé stránky, hovořit s nimi o jeho pocitech, které právě prožívá, o jeho neúspěchu a jaká byla jeho příčina. Věnovat se mu v podobě plánování činností, vytvořit individuální plán a kontrolovat ho při i po každé činnosti. Věřt, že právě oni jim potvrdí, jestli jejich potomek patří mezi nadané. (Campell, 2001, s. 176)

Portešová (2011, s.190) uvádí okruhy možných problémů:

- identifikace nadání,
- záležitost rozvoje schopností a motivace dítěte,
- přátelské vztahy dítěte s vrstevníky,

- rodičovská pravomoc ve vztahu k mateřské škole – kroky, jak postupovat, pokud škola neuskutečňuje specifické vzdělávací potřeby dítěte,
- rostoucí tlak v souvislosti s neuspokojováním specifických vzdělávacích potřeb dítěte ve škole.

J. Webb (1993, cit. podle Laznibatová, 2001, s.273) udává různé příklady neefektivní komunikace rodičů:

- „bud' jako druzí, chovej se jako jiní.
- na to není teď čas, nevyrušuj mě!
- ty, s takovou pamětí jsi na to zapomněl?
- ty, s takovou inteligencí přece nemůžeš udělat takovou hloupost!
- co je to s tebou, že ti musím všechno vysvětlovat?
- nejsi na to dost velký, nejsi zralý.
- nemáš pravdu, je to špatně, udělal jsi to špatně!
- je mi jedno, co si myslíš, dělej, co ti říkám.“

Z toho jasně vyplývá, že dítě může značně narušit role v rodině. Často se stává, že se rodiče musí přizpůsobit zálibám svého dítěte i když nekorespondují s aktivitami rodiny. Také se rodiče mohou setkat s nepřeborným množstvím otázek, které v různých případech nejsou příjemné nebo za ně sami neumějí odpovědět.

Proto Laznibatová (2003, s.157) doporučuje rodičům několik metod, které mohou kladně působit na motivaci nadaného dítěte:

- povzbuzovat dítě při různých aktivitách,
- důvěřovat v jeho úspěchy,
- vyhledávat společné aktivity.

Takovéto doporučení bych nesoustředila pouze pro rodiče nadaného dítěte, ale pro rodiče všeobecně. Abychom se setkávali obecně s velkým úspěchem dětí bez ohledu na strukturu rodiny.

Podle Campbell (2001, s. 26) mohou rodiče dosáhnout úspěchu, kdy budou ovlivňovat postoje a chování svých dětí:

- Pomáhat dítěti vytvářet pracovní návyky, které jsou podstatou pro učení.
- Pomáhat dítěti určovat si cíle, které se bude snažit dosáhnout.
- Pěstovat v dítěti přirozené zájmy a podporovat jeho snahu učit se novým věcem.

- Pomáhat dítěti rozvíjet jeho samostatné myšlení, aby bylo schopno řešit problémy.
- Vést dítě k tomu, aby se nenechalo unášet úspěchy a naopak nepropadalo zoufalství při případných neúspěších.

Je nutné, aby nedocházelo k lhostejnosti ze strany rodičů. Je za potřebí vytvořit podnětné prostředí pro vývoj, neustále motivovat a využívat jeho schopnosti. Pokud se jedinec nesetká s takovým přístupem, může dojít ke snížené sebedůvěře, lhostejnosti či rezignaci k řešení úkolů. Avšak každé dítě, bez ohledu na jeho IQ by mělo vyrůstat ve kvalitním prostředí, které je plné zájmu, lásky a pochopení. Je za potřebí vnímat jeho kvality a ty rozvinout s jejich pomocí. Nemohou však žádat po dítěti nadprůměrné výsledky. Za důležitý prvek považují píli, trpělivost, efektivní komunikaci a důslednost. Proto je za potřebí mít diagnózu od odborníků s tímto problémem spjatým, aby do budoucna věděli, jakým způsobem a jakým směrem se s dítětem vést.

4.2 Role pedagoga

V každém životě jedince hraje neobyčejnou roli osobnost pedagoga. Nejen, že na jedince působí předáváním vědomostí, ovlivňuje je ho svou kvalifikovaností, ale také nepostradatelný význam má osobní příklad. Pedagog předává své vzory chování a jednání, utváří nebo přetváří hodnotový žebříček každého dítěte nebo se považuje za držitele myšlenek.

Podle J. Laznibatové (2001, s. 139) se pedagog považuje za „change agent“. V překladu to znamená agent změny, protože pomocí jeho dochází ke změnám ve společnosti. Nemůžeme být překvapeni, když pedagog tráví s dětmi mnohokrát více času než samotní rodiče.

Mnoho odborníků, jako je například Jurášková, Dočkal nebo Laznibatová, se shoduje na tom, že pokud dítě během své docházky do výchovně-vzdělávacího zařízení nepotká dostatečně kompetentního učitele, bude těžko rozvíjet svůj potenciál. Na pedagogy a vychovatele se kladou velké nároky pro práci s nadanými dětmi. Proto byly vytvořeny a sepsány požadované osobnostní vlastnosti a charakteristiky na pedagogy.

J. Jurášková (2006, s. 121) považuje za dokonalý seznam ideálních vlastností:

- tolerance,
- empatie,
- vyrovnanost a nestrannost,
- takt,
- pružnost,
- srdečnost a smysl pro humor,
- důvěryhodnost,
- vysoký profesionalismus.

Ve své publikaci je také toho názoru, že je u učitele důležitější schopnost porozumění, tolerance k neobvyklému řešení úkolů, ocenění nových nápadů a nezvyklým projevům než jeho nadání. Také je zastáncem toho, že je za potřebí u učitele tvořivost a kreativita a posléze k novým nápadům povzbuzovat.

Podle Portera (1999, s.39) je zapotřebí uspokojování potřeb nadaného. Proto je velice důležité vytvářet vzdělávací program, aby se vyhovělo jeho potenciálům. Důležité je však podotknout, že nejde o atypické vzdělávání, ale o náročnější edukaci, která má zapotřebí zavádět pravidelné postupy pro plánování výuky, tudíž aspekty v programu nebudou muset být natolik upravovány.

K. Klement (1994, cit. podle Laznibatová, 2001, s. 140) uvádí šest způsobů, co by měl pedagog nadaných dětí ovládat. Pedagog by měl být člověk, který akceptuje nezvyklá řešení a podporuje je. Měl by umět dítě naslouchat a vnímat jej. V činnostech, které jsou nabídnuty dítěti se stáhnout do pozadí. Umět podpořit a připustit možné varianty chápání nejen nadaného dítěte.

Dle jeho názoru by měl pedagog také dbát na příznivé klima ve třídě. Je velice důležité, aby jedinec chodil do zařízení ráda a s chutí. Vytvářet příjemnou atmosféru s chutí nového objevovat, spolupracovat s vrstevníky, společně dosahovat výsledků a stanovených cílů. Pedagog by měl mít kvality v kreativitě, v emocionálním oslovení, flexibilitě, schopnost odborně předat informace a vytušit jejich potřeby. Děti jsou velice citlivé, proto by měl předávat informace s důležitostí a být o nich nevyhnutelně přesvědčen.

Avšak ztotožňuji se s názorem I. Pýchové (1997,s. 355), která považuje za nekončící seznam nezbytných vlastností obraz jakési počestnosti lidstva. A za produkci obrazu ideálního učitele.

Nicméně každý rodič má vysoká očekávání od učitelů. Proto je nezbytné, aby byla zajištěna jeho kvalitní odborná příprava. Objevují se i takové názory, že odborná příprava pedagogů by měla probíhat na vysokých školách. Jako součástí kompetence, tak jak je tomu např. v Kanadě, USA či jiných vyspělých zemí. (Laznibatová,2001, s. 140)

Psycholožka J. Laznibatová (2001, s.145) ve své knize uvádí:

„Nejdůležitější odborné schopnosti a zručnosti, které by učitelé nadaných žáků měli mít jsou:

- expertní, detailní znalost vyučovaného předmětu,
- znalost charakteristik a potřeb nadaných žáků,
- perfektní znalost ve svém oboru,
- osvojování si stále nových poznatků ve výuce a vzdělávání.“

Výzkumy neprobíhaly jen u pedagogů, ale i u samotných nadaných jedinců, kteří upozorňují na ocenitelné charakteristické vlastnosti učitelů dle Hříbkové (2009, s. 199):

- Odbornost a zájem se dále vzdělávat.
- Vynikající způsobilost k výuce určitého předmětu.
- Demokratický a kooperativní přístup.
- Široké zájmy.
- Používání pochval a projevovaného uznání.
- Flexibilita.
- Spravedlnost a nestrannost.
- Smysl pro humor.
- Zájem o problémy druhých.
- Příjemný osobní vzhled a chování.

Samotný přístup učitele bude mít velký podíl na tom, jak se dítě bude dál ve svém nadání rozvíjet a projevovat. Jedna ze základních činností každého pedagoga je být seznámen s problematikou nadání.

4.2.1 Vztah učitel-nadané dítě

K poslání každého pedagoga je umět navázat s dítětem vztah pro získání kladných výsledků ve výchově a vzdělávání.

Záleží na kvalitě vytvořeného vztahu mezi učitelem a dítětem. Takový průběh pak posléze určuje efektivitu a míru vzdělávacího procesu. Nicméně také ovlivňuje jedince v přístupu k učení, k samotné škole, k domácí přípravě a kompletnímu vzdělávání. Když bude navázán kladný vztah mezi pedagogem a dítětem, vytvoří se i příjemná atmosféra ve třídě a zlepší se chování dětí a třídní klima (Urbanovská, Škobrtal, 2012, s. 109).

Podle Juráškové (2006, s. 122) existují tři příklady nevyhovujícího přístupu pedagoga ke vzdělávání nadaných žáků:

- **„Intelektově nadaný žák jako pomocník** – učitel využívá nadaného žáka, který často dokončí práci dříve než ostatní, k pomoci pomalejším spolužákům. Do jisté míry je vše v pořádku, ovšem pokud je toto pouze jediná aktivita, kterou má nadaný žák navíc, je tento postup chybný. Nadaný žák, tak jako ostatní žáci, má právo na aktivity, které podporují rozvoj jeho schopností.
- **Vysoká očekávání** – Intelektově nadaný žák, je také jenom člověk a tudíž má také právo dělat chyby. Nelze od takového žáka očekávat mimořádný výkon vždy a za všech okolností. Příliš vysoká očekávání mohou vytvořit tlak na žáka, podporovat nadměrný perfekcionismus a negativně ovlivnit žákovo sebevědomí.
- **Těžkosti s redukcí edukačních aktivit** – Někteří učitelé mají v integrované třídě problém redukovat aktivity, které nadaný žák zvládá bez problémů. Učitel se domnívá, že pokud si žák učivo dobře nepochví (ačkoliv ho ovládá), bude o něco ošizen. Nadaní žáci jsou tak často zaměstnání úkoly, které pro něj jsou málo podnětné, a nezbyvá čas na rozvoj nadání žáka na adekvátní úrovni.“

5 EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Pokud se má dítě nadále rozvíjet, je zapotřebí ustoupit od názorů, že dítě s nadáním vše zvládne samo, bez jakéhokoliv vedení či opory. Takové tvrzení je špatné. Mateřská škola je instituce, se kterou dítě přichází do nejčastějšího kontaktu a která by měla úzce spolupracovat s rodinou, aby byl zajištěn úspěšný rozvoj.

Hříbková (2009, s.183) navrhuje dodržování níže uvedených podmínek, které se dotýkají pozornosti, interakce a komunikace pro prosperující výkon nadaných dětí předškolního věku:

- Efektivní komunikace
- Pečlivé naslouchání dítěti
- Nesnažit se odpoutat pozornost, když je zrovna zaujato jinou činností
- Poskytnout dostatečný prostor k sebevyjádření dítěte
- Spolu s dětmi realizovat hodnocení činností a hovořit o nich.

Je klíčové, aby pedagog vedl dítě k samostatnému řešení úkolů, ke svobodnému myšlení, podpoře originality a spontánnost dítěte.

Cílem jakékoliv instituce v edukaci je rozvoj-v našem případě rozvoj nadání. Každé dítě s nadáním vyžaduje specifické vzdělávací potřeby, které se liší od všeobecných tím, že tyto jsou zaměřeny přímo pro nadané. Avšak proto, aby byl rozvoj nadání úspěšný, je důležité dosáhnout rozvoje v obou těchto směrech. A právě tyto potřeby v edukačním procesu nám představuje Jurášková (2003, s.45-46):

- Stimulace dětských ambicí: Pro děti je důležité, aby ve svých činnostech či učebním procesu využily svůj potenciál. Díky tomu, že jsou vnitřně motivované, je zapotřebí se jim věnovat do takové míry, která jim přinese dostatečné množství informací a tím následně uspokojení.
- Potřeba odpovídajícího kurikula: Je důležité obsah modifikovat k rozšíření, obohacení nebo prohloubení pro nadané jedince. Důraz je kladen i na přeměnu metod a forem vyučování se záměrem vlastního myšlení dítěte bez pomoci druhé osoby.
- Adekvátní komunikace: Nadané děti těžko snášejí autoritu či direktivní jednání. Nerady se přizpůsobují nebo podřizují. Rády komunikují s dospělými lidmi, které berou jako rovnocenné partnery. Nebojí se argumentovat, vyjadřovat svůj názor. Tento projev je vhodný podporovat pro rozvíjení tvořivého myšlení.

- Podnětné sociální prostředí: Nadané děti se mezi svými vrstevníky běžné populace se cítí nepochopeni a osamoceni. Potřebují k sobě partnery podobného zaměření. Proto bychom měli dát dětem příležitost je seskupovat do stejně rozumových skupin nebo nabídnout jim mimoškolní aktivity, které budou formovat jejich myšlení.
- Individuální přístup: Čím výjimečněji se projevuje jedinec svým nadáním, tím více potřebuje osobitý přístup, individuální, toleranci pro jejich specifické projevy, ve většině případech v emocionálních a osobitých zvláštlostech.

5.1 Nadané dítě v legislativní sféře

Poznatky, které jsem o nadaných dětech uvedla, by se měly vázat na oblast školství a to co nejefektivněji. Školský systém vychází z určitých historických souvislostí a je odrazem určitých tradic, na základě kterých jsou vydány legislativní opatření, které se týkají péči a vzdělávání nadaných dětí.

První legislativní dokument, který poukazuje na specifické přístupy k nadaným dětem je tzv. Bílá kniha neboli správně řečeno Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, který byl vydán v roce 2001. V tomto dokumentu je důraz kladen na element při rozvoji nadání je identifikace. A že nadání přináší státu určité kvality, kterým může konkurovat u dalších států (MŠMT, 2001).

Dále mezi dokumenty dotýkající se nadání je Zákon 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, také se nazýváme Školním zákonem. V souvislosti na školský zákon jsou nadané děti legislativně ošetřeny ve dvou vyhláškách- Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. První diagnostika, by měla být provedena ve školském zařízení. Dále pak poradenská zařízení vydají posudek a tím má možnost být vzděláván v systému péče o nadané.

Národní program rozvoje vzdělávání udává principy vzdělávání na státní úrovni. Na něj dále navazuje Rámcový vzdělávací program (RVP), který je sestaven pro jednotlivé etapy vzdělávání. Pro předškolní děti se týká Rámcový vzdělávací program pro předškolní věk, který jako ostatní RVP stanovují pravidla, podmínky, požadavky, které musí vzdělávací instituce dodržovat. Pro nadané děti je zvlášť věnované řádky s názvem Vzdělávání dětí

mimořádně nadaných, což má stejnou váhu, jako kapitola pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Je důležité podotknout, že dříve se této problematice v RVP nezaobírali, tudíž musím konstatovat, že je to značný pokrok. Nicméně ve srovnání s kapitolou se speciálními vzdělávacími požadavky je kapitola pro vzdělávání nadaných dětí poněkud chudší. A kde je patrné, že se předpokládá od školských zařízení spolupráce s odborníky, kteří zajistí potřebnou péči o nadané děti.

RVP PV (2004, s.39) má v obsahu o nadaných dětech toto:

„Rámcovost RVP PV umožňuje, aby školní, třídní i individuální vzdělávací program, jeho obsah i podmínky, byly dle potřeb a možností rozumně přizpůsobeny mimořádným schopnostem dětí... Rozvoj a podpora mimořádných schopností by měla být zajišťována a organizována tak, aby nebyla jednostranná a neomezila pestrost a šíři obvyklé vzdělávací nabídky.“

Všechna školní zařízení jsou povinna poskytnout díky zákonodárným dokumentům poskytovat a vytvářet podmínky pro rozvoj nadaných dětí. Dokumenty tak stanovují, jakým způsobem se nadále může pracovat v této speciální sféře.

Dokument s názvem Deklarace práv nadaných dětí v systému vzdělávání, který byl vydán Mezinárodní asociací pro nadané děti (NAGC) uvádí tyto práva:

1. „Máš právo vědět o svém nadání.
2. Máš právo naučit se něco nového každý den.
3. Máš právo být zanícený v oblasti svého zájmu bez jakéhokoliv omlouvání.
4. Máš právo mít svou identitu překračující oblast tvého nadání.
5. Máš právo být spokojený se svými výkony.
6. Máš právo dělat chyby.
7. Máš právo na poradenství v oblasti rozvoje svého nadání.
8. Máš právo mít více a různých kamarádů.
9. Máš právo zvolit si oblast nadání, kterou chceš rozvíjet.
10. Máš právo nebýt nadaný ve všem.“ (Siegle, 2007 cit. podle Šimoníka, 2010, s. 162)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

Praktická část práce je orientována na zjištění zkušenosti učitelů mateřské školy s edukací nadaného dítěte.

6.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem bude odhalit, jaké mají učitelky mateřských škol zkušenosti s nadanými dětmi. Zmapovat možnosti a přípravu pedagogů pro práci s nadanými dětmi. Tato problematika bývá čím dál častějším tématem ve školství, proto bych ráda zjistila zběhlost učitelů.

6.1.1 Dílčí výzkumné cíle

Dílčí cíle vychází z hlavního výzkumného cíle diplomové práce:

- Odhalit, jak učitelky mateřských škol vnímají nadané děti.
- Popsat, jakým způsobem učitelky mateřských škol dokáží rozpoznat nadané děti.
- Odhalit touhu učitelek mateřských škol pracovat s nadaným dítětem.
- Zjistit, jestli učitelky mateřských škol jsou schopny popsat konkrétní kroky při vzdělávání nadaného dítěte.
- Odkrýt, zdali učitelky mateřských škol spolupracují s jiným specializovaným zařízením zabývající se nadanými dětmi.
- Odhalit, jestli učitelky mateřských škol spolupracují s rodiči nadaného dítěte.
- Odkrýt, zda učitelky mateřských škol spolupracují s rodiči nadaného dítěte.
- Popsat, jakým způsobem učitelky mateřských škol získávají informace o nadaných dětech.
- Posoudit, zda učitelky mateřských škol mají dostatek odborné literatury ve vztahu k nadaným dětem předškolního věku.

6.1.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vychází z výše zmiňovaných dílčích cílů:

1. Jaké jsou zkušenosti učitelek s edukací nadaného dítěte?
2. Jaké metody využívají ke vzdělávání nadaného dítěte?

3. Zdali mají učitelky mateřských škol možnost spolupracovat se specializovaným zařízením?
4. Vzdělávají se učitelky v mateřských školách během své praxe?

6.2 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem praktické části diplomové práce jsou učitelky mateřských škol v České republice. Výběrový soubor tvořilo osm respondentů z Jihomoravského a Středočeského kraje.

6.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol

V následující tabulce je uvedena základní charakteristika učitelek mateřských škol. Tyto učitelky tvořily můj výběrový soubor. Z důvodu ochrany soukromí, zde nejsou uvedena jména, ale každá učitelka je označena písmenem U s pořadovým číslem.

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol

Označení učitelky	Věk	Vzdělání
U1	35	Bakalářské studium
U2	48	Středoškolské pedagogické
U3	28	Magisterské studium
U4	36	Středoškolské pedagogické
U5	51	Středoškolské pedagogické
U6	41	Magisterské studium
U7	43	Středoškolské pedagogické
U8	39	Bakalářské studium

U1 disponuje titulem bakalář v oboru učitelství pro mateřské školy. U2 má maturitu na střední škole pedagogické. U3 disponuje magisterským titulem v oboru speciální pedagogika. U4 má vystudovanou střední odbornou školu pedagogickou. U5 má středoškolské vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika. U6 disponuje titulem

magistra. U7 získala maturitu na střední odborné škole pedagogické. U8 disponuje titulem bakalář v oboru učitelství pro mateřské školy.

6.3 Výzkumná metoda

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu polostrukturovaného interview. Na otázky v rozhovoru učitelky volně odpovídaly. Většina otázek byla otevřených, kde jsem podle potřeby dávala i doplňující otázky. Rozhovory s učitelkami mateřských škol byly realizovány na půdě mateřských škol. Rozhovor byl zaznamenán na diktafon. Každý participant byl na začátku rozhovoru obeznámen s použitím nahrávaných dat a jejich anonymitou. Data, která jsem získala byla podrobena analýze textu, čímž jsem získala seznam výroků učitelek mateřských škol. Po získání společných jevů jsem stanovila kategorie.

6.4 Výsledky a interpretace dat

Všechny odpovědi participantů jsou seřazeny podle kladených otázek. Na vybraných ukázkách mám názory participantů, které byly podrobena analýze. Citace učitele mateřských škol jsou označeny písmenem U. Důležitá slova nebo slovní spojení v citátu jsou uvedena **tučně**.

6.4.1 Pohled na nadané dítě

U1: „*Mimořádně nadané děti, mají například tyto **rysy** – hodně se vždy ptají, např. ve 3 letech na to, jak může být vesmír nekonečný, co se děje po smrti, apod.*“

U3: „*Nadané děti jsou **akcelerované** co se týče znalostí a vědomostí, vykazují také velkou míru empatie a většinou jsou introvertní.*“

U4: „*Všechny nadané děti jsou schopny velmi **rychle osvojit** nové dovednosti, dokáží vytvářet analogie.*“

U5: „*Dítě, které se v nějaké oblasti výrazně **vymyká** průměru většiny dětí pro daný věk.*“

U7: „*Nadané děti mají rozvinuté **rozumové schopnosti**. Mají bohatou slovní zásobu, velmi rádi se zajímají o věci, jak fungují, jsou zvědavé a tak podobně.*“

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace rozhovorů učitelů ukazují, že pedagogové mají jasnou představu, co si pod pojmem nadané dítě představují. Děti, které se odlišují, vymykají se svým chováním a rozumovými schopnostmi od svých vrstevníků. V citaci U1 učitelka hovoří o rysech, kterými by mělo nadané dítě disponovat. Uvádí, že takové děti mají neobvyklé otázky, zajímají se o oblasti, které jsou pro běžné děti nezajímavé, jako je například vesmír, posmrtný život, dinosauři, jak vznikl svět aj. Inklinují k rozhovorům s dospělým, který dokáže na neobvyklé otázky předškolního věku odpovědět. U citace U3 se dozvídáme o nadaných dětech, jako o introvertech, kteří nehledají společnost druhých, vystačí si sami nebo s velmi úzkým okruhem lidí, kteří dokáží chápat jejich myšlení. Citát U7 uvádí, že zájmy dětí bývají jiné než jejich vrstevníků, pro které jsou různé aktivity nadaných dětí nezajímavé.

6.4.2 Vnímání odlišností

U2: „*Je to soubor různých znaků rozumového nadání. Časté dotazy na **neobvyklá** témata, zrychlený vývoj myšlení, vyhledávání společnosti dospělých, rychlé reakce, snížená potřeba spánku, vyčleňování se z kolektivu stejně starých dětí, kreativita a fantazie...*“

U3: „*Nadání dítěte můžu tušit podle toho, že v dané oblasti **vyniká** oproti jeho vrstevníkům. V případě, že si myslím, že je dítě nadané, doporučím rodičům vyšetření v PPP.*“

U5: „*Já děti nediagnosticskuji, nadání většinou rozpoznám tím, že s dítětem pracuji a vidím, že jeho práce je naprosto **odlišná** od většinové populace.*“

U7: „*Nefungují tradiční postupy, je vyžadována velká míra kreativity a naprosto **individuální přístup.***“

U8: „*Nadané dítě rozpoznám ve třídě tak, že se značně liší od svých vrstevníků. Ale netroufám si dítě diagnosticovat, což ani nemohu. Jediné, co mohu, **doporučit** rodičům návštěvu psychologa nebo různé poradny.*“

Interpretace kategorie

V odpovědích v oblasti, kde se nadané děti odlišují od svých vrstevníků se odpovědi výrazně nelišily. Ve většině odpovědí zaznělo, že rozdíly mezi dětmi jsou značné až výrazné. Tato oblast se odráží v rozumových schopnostech. Děti s nadáním v mateřské škole jsou zvědavé a rychleji chápou probírané činnosti. Víceméně se snaží pohybovat v kruhu starších,

kde se vyrovnává svým chápáním a myšlením a vyčleňuje se z kolektivu stejně starých dětí. U citátu U2 si můžeme povšimnout, že dítě s nadáním se dá také rozpoznat tím, že má sníženou touhu po spánku, je aktivní, čínorodý. Děti mají bujnou fantazii a jsou v mnoha činnostech vynalézavé až kreativní. Učitelky také poukazují na to, že dítě se znaky nadání nediagnosticsují. Výrazné znaky, kterými děti s nadáním disponují mohou prokonzultovat s rodiči a posléze jim doporučit spolupráci s pedagogicko - psychologickou poradnou.

6.4.3 Potřeby pedagogů pro práci s nadanými dětmi

U2: „*Myslím, že ideální je mít **doporučení** pro práci s tímto dítětem z PPP. Pracovat s ním můžeme individuálně, ale i bez tohoto doporučení.*“

U4: „*Důležité je, aby se učitel seznámil se **specifiky práce** s takovými dětmi. Aby měl dostatek materiálu k výuce, spolupracoval s rodinou, případně i psychologem a také, aby byl tvořivý, protože děti s nadáním si tuto vlastnost vyžadují.*“

U6: „***Ochota** se neustále učit a objevovat neprobádané, velká trpělivost, kreativita a schopnost naslouchat.*“

U7: „*Určitě je potřeba, aby se učitel v tomto oboru neustále **vzdělával**. Měl by umět pracovat s rodinou a brát v potaz nabídky práce od PPP.*“

U8: „*Učitel by měl být kreativní, vždy být **přípraven**, ale také by se neměl bát přiznat chybu. Děti musí vědět, že jsou brány vážně, cokoliv řeknou, je vyslechnuto, nic se nepřehlíží, nic se nebagatelizuje.*“

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace učitelek uvádí, že je zapotřebí se neustále v tomto oboru vzdělávat. Každá práce vyžaduje určitou připravenost, v tomto případě to není jinak. V citaci U2 uvádí participant, že úplně nejlepší cesta, jak s nadaným dítětem pracovat je doporučení aktivit a činností pedagogicko-psychologické poradny. Avšak i bez tohoto doporučení lze s dítětem pracovat individuálně a výrazně jinak než s jeho vrstevníky. Umět být schopen zaujmout, nadchnout se pro tuto speciální práci. U citace U4 si můžeme povšimnout, že pro práci je také zapotřebí spolupráce s rodinou, aby probíhala harmonie ve vzdělávání nadaného. Nesmíme také opomenout kreativitu učitele, kterou si děti vyžadují, to je následně spojené i s vlastností umět naslouchat, jak uvádí respondentka U6. V citaci U8 se také dozvídáme, že pedagog musí být vždy připraven, mít dostatek pomůcek pro konkrétní činnosti a umět hovořit s dítětem, jako s dospělým, aby se necítilo méněcenné. Dítě musí mít

pocit vážnosti, proto je zapotřebí, aby pedagog uměl naslouchat. Náročnost na pedagogickou osobnost je vysoká.

6.4.4 Učitelské povinnosti pro práci s nadanými dětmi

U1: „*Na této práci mě velice baví, že se některým tématům mohu věnovat do hloubky. Což je jasné, že se zase musím více připravovat.*“

U2: „*Pro každé nadané dítě se snažím vytvářet **individuální vzdělávací plán** a to je velice náročné, protože to není otázka minut, ale hodin.*“

U5: „*Při práci se snažím zaměřit na obě dvě skupiny. Jak na děti nadané, tak i na děti běžné. Nadané děti mají činnosti více **náročné**.*“

U7: „*U nadaných dětí je to tak, že rádi objevují, zkoumaní, neustále se na něco vyptávají a já se snažím na každé probírané téma dle třídního vzdělávacího programu vymyslet tak **náročné činnosti**, které je uspokojí, které zaberou více času a kde hlavně musí zapojit logiku.*“

U8: „*K nadaným dětem se snažím přistupovat **individuálně**. Raději volím práci ve skupinách a méně využívám frontální výuky.*“

Interpretace kategorie

Odpovědi na téma, jakým způsobem spolupracují s nadaným dítětem se ve většině shodují. Nejčastěji se objevuje názor, že taková práce vyžaduje časovou náročnost. U citace U1 můžeme vidět, že participant svoji práci považuje za uspokojující, tudíž ráda s dětmi objevuje a bádá více do hloubky, než je tomu zvykem. U odpovědi participanta U2 se objevuje individuální vzdělávací plán, který se snaží vytvářet pro každé mimořádné nadané dítě, z čehož vyplývá, že je zapotřebí věnovat této práci kus svého volného času, pokud stojíme o úspěchy nadaných dětí. U citace U5 se můžeme dozvědět, že je velice obtížné rozložit síly mezi běžné děti a děti s nadáním, které si vyžadují náročnější činnosti. Také u participanta U7 si můžeme povšimnout, že práce s nadanými dětmi je naplňuje, tudíž je zapotřebí být plně připraven na výuku, což opět zasahuje do soukromého času. U citace U8 se participant zmiňuje o individuálním přístupu, ke každému dítěti, což souhlasí s ostatními odpověďmi, ale na rozdíl od toho dává přednost skupinovým výukám od frontálních.

6.4.5 Metody při práci s nadanými dětmi

U2: „V průběhu mé práce se snažím využívat **moderní metody**. Zaměřuji se především na skupinové práce a hodně si pomůcky vyrábím doma, ale využíváme i interaktivní tabule, kde využívám nejrůznější programy zaměřené na logiku.“

U4: „Ve třídě se snažím využívat takové metody, aby na to přišlo dítě samo. Hodně využívám **pokusy**, kde pak následně o výsledku, ale i o průběhu diskutujeme.“

U5: „Metodu, kterou teda vytlačuji a zavrhuji je výkladová. Dítěti to nic nepřinese. Spíše využívám **dialog**. Neustále o něčem hovoříme, proto musím být vždy ve střehu a být maximálně připravená.“

U6: „V dopoledních činnostech ráda využívám **experiment**, skupinovou výuku. Využívám hodně didaktické hry a občas situační metody.“

U8: „Snažím se používat různé **knihy, encyklopedie**. Připravuji pro děti časté badatelské metody doprovázené diskusními. Vždy si společně o výsledku pohovoříme, snažíme hledat nejrůznější možné varianty.“

Interpretace kategorie

Téměř všechny odpovědi učitelek se shodují v tom, že využívají badatelské metody při práci s nadanými dětmi. U citace U2 si můžeme povšimnout, že se využívávají moderní metody formou interaktivní tabule, za použití nejrůznějších programů zaměřených na logické uvažování. Participant U4 hovoří o diskuzi, kterou aplikuje při práci s dětmi a to především u činností jako jsou pokusy. Zajímavá je taky odpověď participanta U5, která se brání slovní metodě, konkrétně výkladu, která do vzdělávání nadaných dětí nepřináší užitečné. A tak využívá metody dialogu, ale především maximální připravenost, která si to v této činnosti vyžaduje. U citace U6 se také dozvídáme, že se aplikují didaktické hry a situační učení, které jsou pro děti zajímavé a přizpůsobené náročnosti dítěte s nadáním. U odpovědi participanta U8 si můžeme povšimnout nejen využívané dialogické metody (diskuze), která se opakuje u ostatních participantů, ale také používání knih a encyklopedii pro badatelské metody.

6.4.6 Spolupráce se specializovaným zařízením

U1: „*Ano, spolupracuji a to především s pedagogicko-psychologickou poradnou, která navrhuje nejrůznější možné řešení při práci právě s takovým dítětem. Vytvoříme takový individuální vzdělávací plán pro dítě.*“

U3: „*Spolupracuji s Centrem nadání, které se věnuje mimořádně nadaným dětem. Poskytují mi různé programy pro vzdělávání a rozvíjení nadaného dítěte.*“

U4: „*Úzce spolupracuji s pedagogicko-psychologickou poradnou, se kterou vytváříme vzdělávací plán na míru pro mimořádně nadané dítě.*“

U7: „*Využívám nejrůznější semináře od Centra nadání, které se tímto zabývá a které navrhuje nejrůznější aktivity pro nadané.*“

U8: „*Tak především komunikuji s PPP, ale také využívám různá školení, kde mi nejen poradí, jak pracovat s těmito dětmi, ale i například s rodiči.*“

Interpretace kategorie

Všechny citace učitelek uvádí, že je nedílnou součástí spolupráce s odborníky, kteří se zabývají nadanými dětmi. Odpovědi participantů se liší zcela minimálně. U citace U1 se můžeme dozvědět, že se spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, což se shoduje s odpovědí u participanta U4 a U8. Spolupráce je založena na společné komunikaci mezi organizacemi a to především mezi pedagogy a společným vytvářením individuálního vzdělávacího programu, které slouží jako vodítka či nápověda pro pedagoga během vzdělávacích aktivit vytvářené pro nadané děti. Snahou je vybudovat harmonii nejen mezi organizacemi, ale především v uspokojení potřeb nadaného. U participanta U3 si můžeme povšimnout, že spolupracuje s Centrem nadání, které poskytuje programy pro vzdělávání nadaných dětí a ale slouží také jako poradce. U participanta U8 se dozvídáme, že nejde jen o poskytování rad a vodítek vzdělávání nadaných při práci s pedagogicko-psychologickou poradnou, ale jde také o rady, jak komunikovat s rodiči nadaného dítěte, aby docházelo ke komplexnímu souladu.

6.4.7 Iniciativa rodičů

U1: „*Spolupráce s rodiči je pro nás velice důležitá. Snažíme se vždy společně rozvíjet dětský potenciál, který vede k obohacení národa. Snažíme se na pár aktivitách, které jsou mířené pro dítě, pracovat společně.*“

U3: „*Ohledně nadaných dětí se nevzdělávám jen já, ale **poskytuji** nejrozličnější literaturu a postřehy z různých seminářů právě rodičům nadaného dítěte.*“

U4: „*S rodiči se nejčastěji bavíme, jak dítě prožilo zbytek dne a s jakou přichází do školky. **Bavíme se o pocitech** a situacích, které dítě prožilo nebo momentálně prožívá. To pak vím, jak s ním mohu pracovat nebo o čem se bavít.*“

U6: „*Na základě individuálního vzdělávacího programu, který bezesporu předkládáme i rodičům, **je zapotřebí** s dítětem pracovat nejen ve školním prostředí. Proto se snažíme s rodiči skloubit různé aktivity, aby k rozvoji dítěte docházelo i v kruhu rodinném.*“

U8: „*Vždy se snažíme o spolupráci s rodinou. Ve většině případech tomu tak i je, protože samotní rodiče chtějí z dítěte génia. Nejen, že občas si udělají čas a **pozorují** nás při práci, ale taky se radí, jak s takovým dítětem pracovat doma. A u dítěte, kterému se věnují i doma, jdou vidět značně pokroky. Má to smysl.*“

Interpretace kategorie

Odpovědi na spolupráci školy a rodiny jsou stejnorodé. Ve všech případech dochází ke vzájemné kooperaci. Jak si můžeme povšimnout u citace U1, kde zazněl názor, že spolupráce je velmi důležitá pro rozvíjení potenciálu nadaného dítěte. A pokud bude docházet k partnerství mezi učitelem a pedagogem, může se společnými silami dosáhnout takových výsledků, které povedou k obohacení národa. U participanta U3 se dozvídáme, že v tomto případě se nevzdělává pouze samotný pedagog, ale i rodič. Pedagog v tomto případě poskytuje různorodé materiály, které získal nejen díky literatuře, ale také poskytuje rodičům materiály, které získal na seminářích zaměřené pro nadané děti. U citace U4 je zajímavé, že mezi rodičem a pedagogem dochází ke komunikaci, která vede k zjištění momentálního citového rozpoložení dítěte. Dále si také můžeme všimnout, že se učitelka zajímá o zbytek prožitého dne nadaného dítěte. U citace učitelky U6 se dozvídáme, že pro práci s nadaným dítětem využívá individuální vzdělávací program, který také předkládá rodičům. Dále participant zmiňuje, že by mělo docházet k rozvoji dítěte i v rodinném prostředí, proto je zapotřebí s rodiči projednávat nejrozličnější činnosti, které směřují k rozvoji nadaného dítěte. V citaci U8 také učitelka tvrdí, že je velice důležité spolupracovat s rodiči. Dále také hovoří o tom, že spolupráce je na takové úrovni, že rodiče navštěvují školku v nepravidelných intervalech a tráví v ní několik hodin svého času, aby nahlédli, jak se s nadaným dítětem pracuje.

6.4.8 Odborné přípravy pedagogů

U2: „Je jasné, že pokud chci pracovat s nadanými dětmi, potřebuji o této problematice něco vědět. A tak **navštěvuji** různé kurzy, kterých je na toto téma zatím pomálu, nebo se snažím ve volných chvílích číst literaturu o nadaných dětech. Získanou informaci se snažím aplikovat v praxi a tam se někdy ukáže, jestli je to účinné. Ve většině případů ano, ale to hlavně poznatky z kurzů. Myslím si, že je to hodně individuální“

U3: „Práce s nadanými dětmi není jednoduchá, proto je potřeba **znát postupy**, jak vzdělávat tyto děti. A proto se snažím číst nejrůznější literaturu, která je bohužel ve větší míře v anglickém jazyce, tudíž mi to dá velkou práci, než celou knihu přelouskám. A ve většině případech je literatura pro starší děti, to se pak snažím předělat činnosti tak, aby seděly pro předškolní děti.“

U5: „To víte, že se zajímám. Tato práce není jen tak. Jsem zaregistrovaná na nejrůznějších internetových stránkách, které se zabývají právě nadanými dětmi a samozřejmě chodím na semináře a přednášky o nadaných dětech. A právě na přednáškách máme **ukázky** do praxe, které jsou snadno aplikovatelné v reálu.“

U7: „Musím říct, že mě velice při práci pomáhá pedagogicko-psychologická poradna, která mi poskytuje **vodítka** k práci s nadanými dětmi. A samozřejmě literatura a kurzy. Z načtených materiálů se snažím tvořit činnosti pro děti, které vytvořím v ve dvou podobách a pak v praxi vyhodnotím, která je pro dítě hodnější. Každý je přece jiný.“

U8: „Ano, zajímám. Využívám nejvíce internet a literaturu, kdy literatury je v českém jazyce pomálu oproti anglické. Pak každý kurz, který je na toto téma, ukáže nejrůznější aktivity, které jsou pak **snadno aplikovatelné** v praxi. Vytváří se na míru nadaným dětem.“

Interpretace kategorie

Odpovědi na téma vzdělávání pedagogů v oboru pro nadané děti se opět shodovaly. Všichni participanté uvádí, že pokud máme zájem o práci s nadanými dětmi, je velice důležité se neustále vzdělávat. Například hovoří participant U2, je toho názoru, že je dokonce zapotřebí se této problematice věnovat ve svém volném čase. Dále zde dodává, že získat potřebné informace o této problematice je náročná záležitost, kdy množství literatury je považované za nedostatkové zboží. Participant U3 také tvrdí, že práce s nadanými dětmi není jednoduchou záležitostí, proto je zapotřebí znát vzdělávací a výchovné postupy. Jako zajímavost také dodává, že mnoho českých badatelů

se nezaměřuje na literaturu pro předškolní věk, nýbrž více pro věk na základní škole. U citace U5 si můžeme všimnout, že ve větší míře získává informace pomoci internetových stránek a především kurzů, které jsou mířeny a vzdělávání nadaných dětí. Dále pak dodává, že aktivity a zkušenosti z přednášek nebo kurzů jsou snadno aplikovatelné v praxi pro předškolní věk. U participanta U7 si můžeme povšimnout, že velkou oporu, při vzdělávání nadaných dětí v tak brzkém věku získává u pedagogicko-psychologické poradny. Také dodává, že materiály, které má připravené do praxe vytváří do více podob na základě individuálních zvláštností každého dítěte. U citace U8 se také dozvídáme, že nejčastějším způsobem vzdělávání v této oblasti jsou sociální sítě, které napomáhají ke zkvalitnění výuky a v neposlední řadě návštěvy kurzů.

6.4.9 Obtížnost vzdělávání nadaných dětí

U1: „*Bohužel velký. Současný systém nadané děti **ochuzuje** o jeho rozvoj, učitelé mají tolik povinností, že pro nadané děti jim nezbyvá tolik času a chutě.*“

U3: „*Je to smutné, ale je mezi nimi značný **rozpor**. Pokud učitel má ve třídě dalších patnáct dětí, nejde se právě jednomu natolik věnovat, jak by si to právě ta literatura přála.*“

U4: „*Musím říct, že jak kdy. Někdy je to velmi **obtížné** přetvořit literaturu pro žáky na předškolní věk, většina je pro základní školy. Protože teorie pro předškolní věk je velmi málo.*“

U5: „*Já si myslím, že je to tak jak při studiu ve škole. Něco se učíme, načteme si, ale posléze zjistíme, že praxe je úplně jiná, náročná a hlavně záleží na zvláštностech každého dítěte. Protože všechny děti nejsou stejné a každé si vyžaduje něco jiného. Opravdu je to někdy **náročné** skloubit literaturu a praxi.*“

U8: „*Literaturu беру jako vodítko, nemůžu vše brát doslovně, protože pro každé děti to nejde aplikovat. Vždy si z literatury vyberu jen to, co vím, že by opravdu **šlo použít**. Ale jak už jsem říkala, pro předškolní věk je literatury velmi málo v českém jazyce a tak je hledání kvalitní literatury opravdu náročné.*“

Interpretace kategorie

Téměř všechny učitelky se shodly na tom, že rozdílnost mezi praxí a teorií je značná. Participant U1 naráží na současný školský systém, který nedává tolik volnosti a práv pro vzdělávání nadaného dítěte. Není možné se při tolika povinnostech, které jsou kladeny na pedagogy věnovat v plné míře nadanému dítěti, ač si to vyžaduje a potřebuje. Dále

participant U3 se shoduje s prvním názorem participanta U1, který hovoří o přeplněné kapacitě ve třídě, pokud se v ní právě vyskytuje nadané dítě. U4 vypovídá, že je pomálu literatury pro předškolní věk zaměřená na nadané děti. A tak je obtížné získávat informace. U odpovědi participanta U5 si můžeme všimnout, že participant si myslí, že je teorie a praxe ve většině případech neslučitelná. Uvádí zde i příklad, kde záleží na individuálních zvláštностech každého dítěte. Zdůvodňuje to i tím, že každé dítě má své potřeby, které si vyžadují různý druh přístupu a vzdělávání. A proto je velmi obtížné najít správnou literaturu. Zajímavý je také názor participanta U8, která si myslí, že literatura slouží jako vodítko pro učitelé, protože se nedá každá rada aplikovat v praxi. Dále dodává, že je nedostačující kvalitní literatura v českém jazyce pro předškolní věk, která by byla zaměřena pro nadané děti.

7 ZÁVĚR VÝZKUMU

Výzkumná část byla uskutečněna pomocí kvalitativního výzkumu. Kvalitativní metodou bylo vybrané polostrukturované interview. Hlavním cílem práce bylo odpovědět na všechny výše uvedené otázky. Rozhovory byly realizovány s osmi participanty, kterými byly učitelky mateřských škol. Rozhovory byly přepsány do elektronické podoby a následně okódovány. Z vytvořených kódů vzniklo devět kategorií. I když téma zkoumání bylo velice zajímavé, tak v některých momentech velmi namáhavé. Zprvu bylo obtížné získat participanty, které by byly svolné poskytnout rozhovor. Posléze téměř všechny ochotné učitelky poskytly svůj první rozhovor, proto některé z nich zprvu odpovídaly jednoslovně nebo v holých větách. Bylo náročné přimět participanty k rozvinutější větě či myšlence. Na základě tématu, které by mělo být učitelkám vzhledem k jejich povolání a zaměření blízké, jsem očekávala odbornější informace.

7.1 Souhrnné výsledky

V rozhovoru byly stanoveny čtyři výzkumné otázky, na které se podařilo získat tyto odpovědi. Pod pojmem nadané dítě si většina učitelek představí jedince, který se svými rysy liší od běžných dětí ve třídě. Často se také vyskytovala odpověď, která charakterizovala jedince v podobě nadprůměrných znalostí a vědomostí. Také se charakteristika pojmu dotýkala povahy dítěte, která směřovala k introvertní, citlivé, zvědavé a empatické osobě. Učitelky také popisují dítě, které je rozvinuté v oblasti rozumových schopností. Často jsem se setkávala se snahou popisovat konkrétní dítě ve třídě.

Na druhou otázku, zabývající se rozpoznáním nadaného dítěte v praxi se odpovědi nijak výrazně nelišily. V mnoha odpovědích zaznělo, že rozdíly mezi dítětem nadaným a běžným jsou značné. Nejvíce učitelky tvrdí, že rozdíly jsou prokazatelné v rozumových schopnostech. Domnívají se, že nadané děti jsou zvědavé a probíranou látku chápou rychleji než jeho vrstevníci. Poukazují také na to, že takové dítě se snaží spíše řadit mezi starší ročníky, které jsou rozumově vyspělejší, jejich činnosti jsou kreativní, tvořivé až vynalézavé a jejich odlišnost se prý také odráží v bujně fantazii a v bohaté slovní zásobě ve srovnání s jeho vrstevníky. Jak většina uvádí, diagnostikovat nadané dítě není v pravomoci učitelek, avšak mohou poskytnout doporučení rodičům do specializovaného zařízení.

Třetí výzkumná otázka přinesla shodné odpovědi. Všechny učitelky uvádí, že důležitým faktorem pro práci s dětmi je vzdělávání. Dále tvrdí, že jako každá práce,

vyžaduje i tato pravidelnost v přípravě před samotným procesem. Učitelky také poukazují na doporučení a spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, bez které by vzdělávání nadaného dítěte nebyla tak kvalitní. U odpovědí se také dozvídáme, že učitel, který má zájem pracovat s tak výjimečnými jedinci, musí dosáhnout určitých kompetencí. Učitelky u svých odpovědí dodávají, že nestačí pouze pedagogické, didaktické či prosociální kompetence, ale že je zapotřebí i komunikačních kompetencí a to nejen se samotným dítětem, ale i s jeho zákonnými zástupci, kteří mají také tu snahu nějakým způsobem nadané dítě rozvíjet.

Další výzkumná otázka, která se zabývala způsobem vzdělávání nadaného dítěte vykazovala ve většině případech shodné odpovědi. Většina participantů se domnívá, že práce s nadaným dítětem vyžaduje časovou náročnost. Také se dozvídáme, že tato práce učitelky naplňuje. Uspokojuje je pocit neustálého vzdělávání se, získávání nových informací a objevování nepoznaného, než jak by to bylo u dětí v běžné třídě. Téměř u všech odpovědí učitelek zaznělo, že při práci s nadaným je potřeba vytvořit si individuální vzdělávací plán, aby dokázaly rozlišit běžné dítě od nadaného.

U výzkumné otázky zabývající se metodami vzdělávání při práci s nadanými dětmi jsem zjistila, že všechny učitelky využívají badatelských metod. Také ve většině případu poukazují na metody samostatní práce dětí, kterou si sami děti vyžadují a potřebují pro své uspokojení. Učitelka zde také poukázala na to, že se brání slovním metodám a to konkrétně výkladu, který by údajně měl bránit v rozvoji dítěte. Téměř vždy zaznělo, že aktivity, které jsou pro nadané děti připravovány jsou přizpůsobené náročnosti pro každé nadané dítě. Dále pro svoji práci využívají didaktické a situační metody, kde nejvíce využívají metody dialogu.

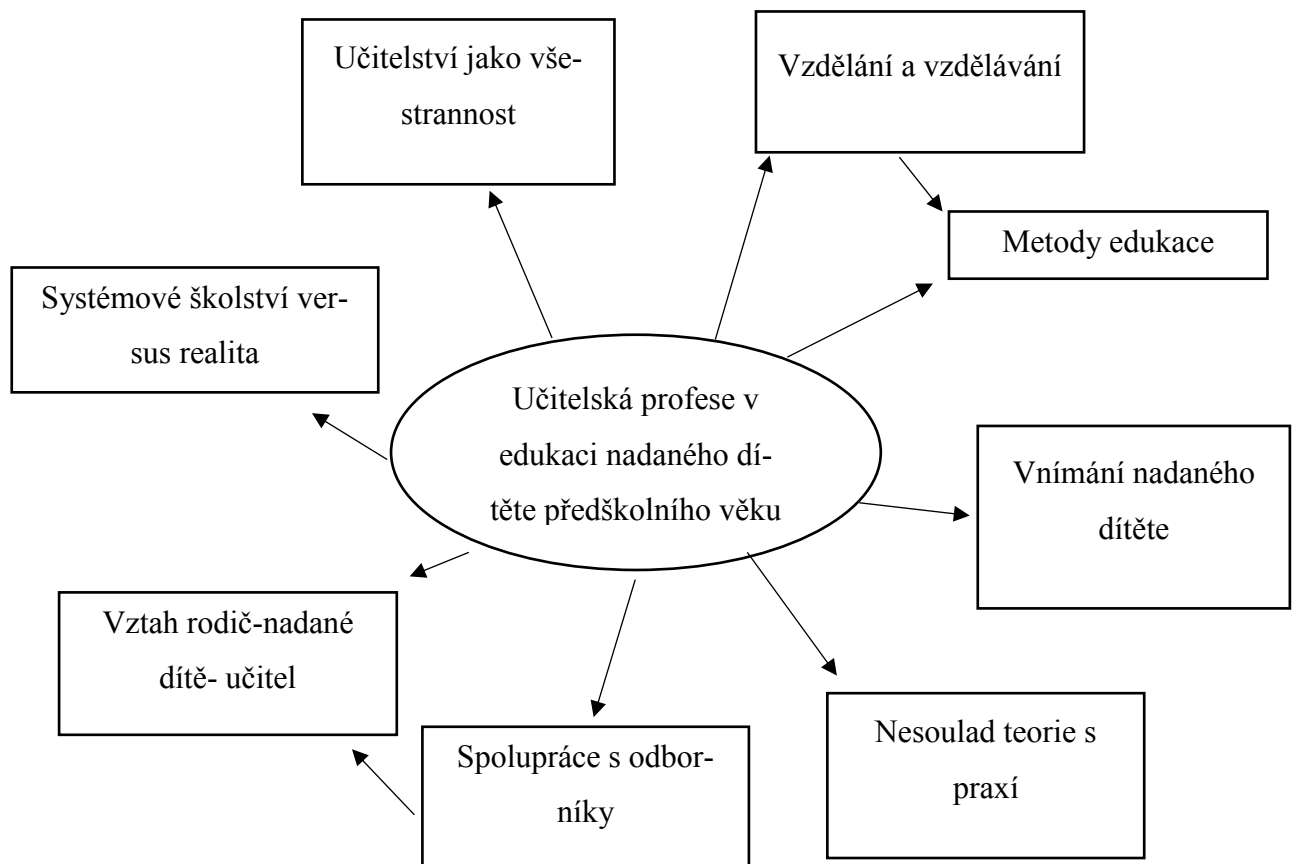
Další část výzkumu se zabývala spoluprací učitele se specializovaným zařízením. Většina se shodla na spolupráci s odborníky, kteří se zabývají nadanými dětmi. Odpovědi učitelek se lišily zcela minimálně. V odpovědích učitelek zazněly především pedagogicko-psychologické poradny, se kterými spolupracují na vytváření individuálního vzdělávacího plánu a slouží jim jako nápověda pro učitelku při vzdělávacích aktivitách. Učitelky mimo jiné dodávají, že snahou je zejména vytvořit harmonii mezi organizacemi uspokojit potřeby nadaného. Také se dozvídáme, že proto, aby získaly nějaké informace o nadaných dětech či získaly nějaké zkušenosti pro vzdělávání, komunikují učitelky s Centrem nadání. Dále se dozvídáme, že by měla spolupráce s odborníky poskytovat rady, jak komunikovat s rodiči právě nadaného dítěte.

U výzkumné otázky, která se zabývá kooperace učitele s rodinou se odpovědi nerozcházejí. Většina učitelek si myslí, že spolupráce s rodinou je základ pro dobré rozvíjení nadaného žáka. Také se dozvídáme, že vzdělávat nadané dítě není lehkou záležitostí a vyžaduje si to určité postupy, přípravy a komunikaci právě mezi rodičem a učitelem. Ve většině případu zaznělo, že učitelky si s rodiči navzájem vyměňují nově získané postřehy, materiály pro rozvoj nadaného dítěte. U jedné odpovědi učitelky také zaznělo, že je velice důležité znát momentální citové rozpoložení a náladu dítěte, které vychází z rodinného prostředí. Také tato učitelka zmiňovala neplánované návštěvy rodičů v dopoledních hodinách k získání přehledu o vzdělávání nadaného dítěte.

Další výzkumná otázka byla zaměřena na vzdělávání pedagogů ve volném čase. Odpovědi na toto téma se velice shodovaly. Učitelky se domnívají, že práce s nadaným dítětem si vyžaduje značné vzdělávání. Téměř všechny se shodují na tom, že získat kvalitní literaturu v českém jazyce je velice náročná záležitost. Učitelky jsou toho názoru, proto, aby získaly potřebné materiály pro předškolní věk, musí využívat anglicky psanou literaturu, jelikož v českém jazyce není příliš publikací. V odpovědích také zaznělo, že se velice málo výzkumníků zabývá předškolním věkem a soustředí se především na mladší školní věk. Téměř všechny učitelky se také shodují na tom, že využívají vzdělávací materiály z internetových zdrojů. Dodávají také, že by se měly celoživotně vzdělávat a využívat k tomu i kurzy, které jsou pro danou problematiku velice aktuální.

Poslední výzkumná otázka řeší problematiku rozporu mezi teorií a praxí. Učitelky se shodují, že rozdíl je velký. U jedné odpovědi se dozvídáme, že vše plyne ze školského systému, který neposkytuje dostatečný prostor ani práva pro vzdělávání nadaného dítěte. Také jsou toho názoru, že není možné se plně a kvalitně připravit na výuku nadaného dítěte, když ve třídě musí vzdělávat další běžné děti. Ve většině případech učitelky opět poukazují na nedostatek literatury, která by byla přímo zaměřena na předškolní věk. Učitelky také zmiňují, že každé dítě s nadáním má různorodé potřeby, kterým je potřeba zcela přistupovat, a proto teorii využívají jako vodítko pro práci s nadaným dítětem.

Obrázek 5 Grafické znázornění

Na uvedeném grafickém znázornění výsledků výzkumu poukazují na to, co a jak působí na učitelskou profesi ve vztahu s edukací nadaného dítěte v předškolním věku. Na učitelskou profesi působí systémové školství, které je v rozporu s realitou vzdělávání a výchovy nadaného dítěte v běžné třídě. Dále má vliv dosažené vzdělání a samostudium, jenž také ovlivňuje metody, které se využívají v edukaci. V uspořádání rovněž účinkuje samotné vnímání nadaného dítěte, rozkol mezi teorií a praxí a spolupráce s odborníky, což vzájemně ovlivňuje vytváření vztahu učitel-dítě-rodina. A v neposlední řadě učitelství jako všestrannost.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo odhalit specifika edukace nadaného dítěte v mateřské škole. Nadané děti v předškolním věku jsou považovány stále za skupinu, která je na okraji vědeckého bádání. I přes to, že se v posledních pár letech věnují identifikaci projevů nadání v tak brzkém věku. V teoretické části se věnuji projevům nadání a talentu, jejich definici, zmiňuji se o modelech nadání. Dále se zaměřuji na identifikaci a výběru nadaných dětí v předškolním věku. A v neposlední řadě svoji teoretickou část věnuji výchovně vzdělávacímu prostředí, jakou úlohu zde hrají rodiče a pedagog. Dále také popisují samotnou edukaci nadaného dítěte v předškolním věku, kdy může být nadání spjato s problémy.

V empirické části jsem ke sběru výsledků použila metodu polostrukturovaného interview a participantům byly kladeny otevřené otázky. Odpovědi byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány do písemné podoby. Učitelky byly z různých mateřských škol Jihomoravského a Středočeského kraje. V první řadě mne zajímalo, zda vůbec dokáží charakterizovat nadané dítě. Pod pojmem nadané dítě si představují jedince, který se svými aktivitami a myšlením liší od svých vrstevníků. Participantů hovořili o nadaném jedinci, který je na vyšší úrovni z intelektového hlediska, motorického či sociálního, nežli jeho vrstevníci. Což se plně shoduje s definicí od Škrabánkové (2012, s.17): „Termín nadaný žák označuje žáka s diagnostikovaným potenciálem vlastností a schopností v intelektové, sociální, motorické nebo estetické oblasti, v níž vykazuje opakovaně výkony nad rámec běžné populace a je schopen tento potenciál rozvíjet a aplikovat.“ Na druhou otázku, zabývající se schopností rozeznat nadané dítě v běžné třídě, se názory učitelek výrazně nelišily. Rozdíly nadaného dítěte od svých vrstevníků jsou značné. Poukazují na to, že největší rozdíly jsou prokazatelné v rozumových schopnostech, které jsou výrazně vyšší než u dítěte bez nadání. Tak jak například udává Hartl (1994, s.207): „soubor schopností umožňujících dosáhnout nadprůměrné výkony.“ Učitelky také poukazují na vyhledávání kolektivu, který je pro dítě specifický. Vrstevníci nadaného svými aktivitami, názory a tvorbou nepřitahují tolik jako děti starších ročníků, se kterými se dostává na svoji intelektovou úroveň, která je pro jeho rozvoj nedílnou součástí. U třetí výzkumné otázky se odpovědi shodovaly. Učitelky vzdělávání vidí jako nepostradatelnou část při svém zaměstnání. Je zapotřebí, aby učitelky rozšiřovaly a obohacovaly své kompetence, díky kterým mohou kvalitně vzdělávat nadané děti. Kompetence komunikační se nedotýkají pouze dětí, ale také rodičů, kteří mají stejný záměr, a to pracovat na dětském potenciálu. Shodně také poukazují na časovou náročnost, kterou si přípravy zcela vyžadují. Na další

výzkumnou otázku, která se zabývala způsobem vzdělávání nadaného dítěte, učitelky ve většině odpovídaly shodně. Jak většina uvádí, bez individuálního vzdělávacího programu, který by mělo mít každé dítě, se neobejdou. Je zapotřebí se speciálně věnovat dítěti nadanému, než jak je to u běžných dětí. Také zde zaznělo, že obsah individuálního vzdělávacího plánu vyžaduje nepřeborné množství času. Práci s nadanými dětmi považují za uspokojivou. Na základě získávání nových informací nejen ze strany médií, literatury, ale i kurzů či z rad specializovaných zařízení mají možnost svoji osobnost obohacovat a objevovat nepoznané. U výzkumné otázky, zabývající se metodami vzdělávání při práci s nadanými dětmi jsem zjistila, že všechny učitelky svoji práci staví na badatelských metodách. Dále se zaměřují na metodu samostatné práce dětí, ale také využívají metody didaktické, situační či metody dialogu. Každý nadaný jedinec je nezaměnitelná osobnost, která si vyžaduje pokaždé jinou náročnost, jiný přístup výchovy a vzdělávání. Další část výzkumu se zabývala vzájemné spolupráce učitele se specializovaným zařízením. Jak se můžeme z výpovědí dozvědět, účastníci se shodli na tom, že pro práci s nadaným dítětem je důležité odebírat klíčové informace od odborníků, kteří se této problematice věnují. Za nejpodstatnější zde uváděly pedagogicko-psychologickou poradnu, se kterou se společně podílí na vytváření individuálního vzdělávacího programu. Programy pak slouží jako návod pro učitelku, která využívá doporučených metod, postupů při výchově a vzdělávání nadaného žáka ve třídě. Dále se také dozvídáme, že se spolupráce dotýká i Centra nadání. Za podstatný element musíme považovat také komunikaci s rodiči, kterou se zabývala další výzkumná otázka. Bez spolupráce s rodinou by nemohlo absolutně docházet k rozvíjení kapacity nadaných dětí. Rodiče jsou právě ti, kteří organizují a vedou život dětí. Na základě dobrých vztahů a odborné komunikace mohou učitelky s rodiči dosáhnout hodnotné výchovy a vzdělávání nadaného dítěte. Výzkumná otázka přináší i tvrzení, že nejde jen pouze o diskuzi mezi rodiči a učitelem nebo o záměnu získaných materiálů. Jde i o získání informací z rodinného prostředí, ze kterého nadané dítě pochází. Také se dozvídáme, že spolupráce s rodiči je na tak dobré úrovni, že umožňuje zákonným zástupcům navštěvovat dopolední činnosti přímo v MŠ. Myslím si, že nadané děti jsou velmi specifickou skupinou, kteří potřebují utvářet svoji osobnost, proto za neodmyslitelné patří vliv sociálního prostředí v němž vyrůstá. Jak rodinné, tak i to školní. Z výzkumu také vyplývá, že rodiče potřebují pomoc odborníků při výchově nadaného dítěte. Troufám si říci, že výchova nadaného dítěte je tak složitý proces, který vyžaduje pomoc odborníků. U otázky, která byla zaměřena na vzdělávání pedagogů jsem se dozvěděla, že všechny učitelky využívají svůj volný čas

k tomu, aby se obohacovaly novými informacemi v této problematice. Zazněla zde literatura, internetové zdroje nebo návštěvy kurzů, které směřují nadaným dětem. Učitelky jsou toho názoru, že v české literatuře nenajdeme mnoho literatury, která by přímo směřovala pro předškolní věk. Téměř všechny učitelky se shodují, že využívají anglicky psanou literaturu, která je ovšem náročnější na překlad. K získání potřebných materiálů určených dětem předškolního věku využívají i různých kurzů, kterých není ovšem mnoho. Myslím si, že je zapotřebí odborně vzdělávat budoucí pedagogy, kteří se touto problematikou budou zabírat. Po dosavadních zkušenost si troufám tvrdit, že je nedostačující pouze samostudium. Mnoho odborníků také poukazuje na to, že pokud nadané dítě nepotká dostatečně kompetentního učitele, těžko se bude jeho potenciál rozvíjet. Na výzkumnou otázku, která se zaměřovala na to, zdali je nějaká odchylka mezi teorií a praxí jsem získala shodné odpovědi. Učitelky se shodují, že rozdíl je velký. Domnívají se, že jim není umožněn na základě momentálního školského systému, dostatečný prostor nadané dítě kvalitně vzdělávat. Většina tvrzení se opět vrací k literatuře, které je pro předškolní věk velmi málo. Také jsou toho názoru, že za velké mínus považují vzdělávání nadaného dítěte v běžné třídě.

Závěrem bych ráda zmínila, že na základě této diplomové práce jsem si vytvořila rozhled o nadaných dětech a jejich výchově a vzdělávání v naší společnosti. Za základě obsáhlejšího tématu jsem dosáhla stanovených cílů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CAMPBELL, John. R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-516-4.
- [2] DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3.
- [3] FOŘTÍK Václav. A Jitka, FOŘTÍKOVÁ . *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.
- [4] FOŘTÍK, Václav. a Jitka. FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.
- [5] GALLAGHER, James. J. and Shelagh A. GALLAGHER, 1994. *Teaching the Gifted Child*. Boston: Allyn and Bacon. ISBN 0-205-14828-X.
- [6] HARTL, Pavel. a Helena. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 2.vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [7] HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 2.vydání. Praha: Jiří Budka, 1994. ISBN 80-90 15 49-0-5.
- [8] HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.
- [9] HAVIGEROVÁ, Jana. Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3857-4.
- [10] HELLER, K. A., PERLETH, C., LIM, T. K. (2005). The Munich Model of Giftedness designed to Identify and Promote Gifted Students. In Sternberg, R. J., Davidson, J. E. (Eds.), *Concepts of Giftedness, Second Edition*, Cambridge University Press
- [11] HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6
- [12] HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-7290-213-X.

- [13] JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Vyd. 1. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-19-4.
- [14] JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 80- 89005-11-X.
- [15] LANDAU, Erika. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-48-4.
- [16] LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa – jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava : IRIS, 2001. ISBN 80-89018-53-X.
- [17] LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: IRIS, 2003. ISBN 80-89018-53-X.
- [18] MACHŮ, Eva, Ilona KOČVAROVÁ a kolektiv. *Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-316-6.
- [19] MACHŮ, Eva, Viktor PACHOLÍK, Martina NEDĚLOVÁ, Milena LIPNICKÁ a Alica LEIX. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISBN 978-80-7454-566-5.
- [20] MACHŮ, Eva. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy – příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3979-5.
- [21] MÖNKS, Franz. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. *Výchova a vzdělávání*. ISBN 80-247-0445-5.
- [22] MÖNKS, Franz. J., YPENBURGOVÁ, Irene. H. *Nadané dítě*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80–247-0445–5
- [23] MŠMT, 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. Bílá kniha. Praha: ÚIV. ISBN 80-211-0372-8.
- [24] PORTER, Louise. *Gifted Young Children: A guide for teachers and parents*. Buckingham: Open University Press, 1999. ISBN 0-335-20552-6.
- [25] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Multidimenzionální modely talentu a nadání. Nadaní žáci [online]*. 2013. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-rodice-nadani-a-psychologie>.

- [26] PORTEŠOVÁ, Šárka. Skryté nadání: psychologická specifika rozumově nadaných žáků s dyslexií. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5014-3.
- [27] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Rozumově nadané děti s dyslexií*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-990-3.
- [28] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. P, Řada psychologická*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3130-1.
- [29] PRŮCHA, Jan., Eliška. WALTEROVÁ a Jiří. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4.vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-772-8.
- [30] PÝCHOVÁ, Iva. *K výuce nadaných a talentovaných žáků*. Pedagogika, 1997, XLVII, č. 4.
- [31] RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-02-1.
- [32] ŠIMONÍK, Oldřich. *Talent a nadání ve vzdělávání. Sborník referátů z mezinárodního semináře*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5330-4.
- [33] ŠKRABÁNKÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7464-137-4.
- [34] URBANOVSKÁ, Eva. a Pavel, ŠKOBRTAL. *Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3065-2.
- [35] Vyhláška č.72/2005 Sb., Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupný z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>.
- [36] Vyhláška č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. 2005 [cit. 2017-01-15]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>.
- [37] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2006 [cit. 2017-01-15]. Dostupný z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

U Učitel mateřské školy

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 A. J. Tannenbaumův hvězdicový model nadání	18
Obrázek 2 Renzulliho tříkomponentový model	19
Obrázek 3 Mönksův triadický model nadání	20
Obrázek 4 Mnichovský model nadání	21
Obrázek 5 Grafické znázornění	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol	44
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Ukázka interview – U1

PII: Ukázka interview – U3

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA PŘÍLOHY – U1

Pohlaví respondenta: Žena

Vzdělání: Bakalářské

Věk respondenta: 35

Otázka: „Kdo je podle Vás nadané dítě v předškolním věku?“

Odpověď respondenta:

„Mimořádně nadané děti, mají například tyto rysy – hodně se vždy ptají, např. ve 3 letech na to, jak může být vesmír nekonečný, co se děje po smrti, apod.“

Otázka: „Jakým způsobem dokážete rozpoznat nadané dítě v praxi?“

Odpověď respondenta:

„Tato myšlenka přijde až po delším pozorování dítěte. Je to opravdu někdy náročné. Většinou s pocitem nadání přijdou rodiče. Ale takové dítě se projevuje nadprůměrnými aktivitami, ke kterým nepotřebuje společnost a když už, tak dospělého, s vrstevníky si nemá co povědět. Zajímá se o netradiční témata, jako je vesmír aj. Má nekonečné otázky a rád něco zkoumá a hodnotí. A to nemluvím o slovní zásobě, která je opravdu velká s porovnání s jinými dětmi.“

Otázka: „Co je za potřebí, abychom mohli jako pedagogové pracovat s nadanými?“

Odpověď respondenta:

„Je potřeba, aby učitel o této problematice něco věděl. Ať už z knížek nebo z různých seminářů. A pak hodně trpělivosti.“

Otázka: „Pokud máte nadané dítě ve třídě, jakým způsobem jej vzděláváte?“

Odpověď respondenta:

„Na této práci mě velice baví, že se některým tématům mohu věnovat do hloubky. Což je jasné, že se zase musím více připravovat.“

Otázka: *„Dokážete popsat jednotlivé kroky v praxi?“*

Odpověď respondenta:

„V praxi nejvíce využívám knihy, jako jsou encyklopedie nebo knihy, které se zaměřují na nejrůznější témata. Snažím se vymýšlet takové aktivity, u kterých se dítě samo zabaví a nebude mě tolik potřebovat, protože se musím věnovat i ostatním dětem. Nejvíce využívám pokusy k bádání.“

Otázka: *„Spolupracujete se specializovaným zařízením pro nadané děti? Jestli ano, tak jaké a jakým způsobem?“*

Odpověď respondenta:

„Ano, spolupracuji a to především s pedagogicko-psychologickou poradnou, která navrhuje nejrůznější možné řešení při práci právě s takovým dítětem. Vytvoříme takový individuální vzdělávací plán pro dítě.“

Otázka: *„V jaké míře spolupracujete s rodinou nadaného dítěte?“*

Odpověď respondenta:

„Spolupráce s rodiči je pro nás velice důležitá. Snažíme se vždy společně rozvíjet dětský potenciál, který vede k obohacení národa. Snažíme se na pár aktivitách, které jsou mířené pro dítě, pracovat společně.“

Otázka: *„Zajímáte se o informace ohledně nadaných dětí? Kde je získáváte?“*

Odpověď respondenta:

„Práce s nadanými dětmi není jednoduchá, proto je potřeba znát postupy, jak vzdělávat tyto děti. A proto se snažím číst nejrůznější literaturu, která je bohužel ve větší míře v anglickém jazyce, tudíž mi to dá velkou práci, než celou knihu přelouskám. A ve většině případech je

literatura pro starší děti, to se pak snažím předělat činnosti tak, aby seděly pro předškolní děti.“

Otázka: „*Jaký je rozdíl mezi teorií a praxí?*“

Odpověď respondenta:

„Bohužel velký. Současný systém nadané děti ochuzuje o jeho rozvoj, učitelé mají tolik povinností, že pro nadané děti jim nezbývá tolik času a chutě.“

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA PŘÍLOHY – U3

Pohlaví respondenta: Žena

Vzdělání: Magisterské

Věk respondenta: 35

Otázka: „Kdo je podle Vás nadané dítě v předškolním věku?“

Odpověď respondenta:

„Nadané děti jsou akcelerované co se týče znalostí a vědomostí, vykazují také velkou míru empatie a většinou jsou introvertní.“

Otázka: „Jakým způsobem dokážete rozpoznat nadané dítě v praxi?“

Odpověď respondenta:

„Nadání dítěte můžu tušit podle toho, že v dané oblasti vyniká oproti jeho vrstevníkům. V případě, že si myslím, že je dítě nadané, doporučím rodičům vyšetření v PPP.“

Otázka: „Co je za potřebí, abychom mohli jako pedagogové pracovat s nadanými?“

Odpověď respondenta:

„Takového učitele musí práce zajímat a bavit ho. Protože taková práce vyžaduje velké množství času a samostudia.“

Otázka: „Pokud máte nadané dítě ve třídě, jakým způsobem jej vzděláváte?“

Odpověď respondenta:

„Ve volných chvílích si připravuji pro děti nejrůznější činnosti, které je na nějakou dobu v dopoledních činnostech zabaví. Ale jsou to činnosti získané z knih a nebo po zkušenostech.“

Otázka: „Dokážete popsat jednotlivé kroky v praxi?“

Odpověď respondenta:

„V praxi je to náročnější, protože musím přemýšlet i nad ostatními dětmi. Proto se snažím ve volném čase vytvořit činnosti, které dítě bude zajímat a u kterých bude něco zkoumat nebo tvořit. Ale pokaždé se snažím s dítětem aktivity shrnout a probrat, co se líbilo, co vyzkoumalo apod.“

Otázka: *„Spolupracujete se specializovaným zařízením pro nadané děti? Jestli ano, tak jaké a jakým způsobem?“*

Odpověď respondenta:

„Spolupracuji s Centrem nadání, které se věnuje mimořádně nadaným dětem. Poskytují mi různé programy pro vzdělávání a rozvíjení nadaného dítěte.“

Otázka: *„V jaké míře spolupracujete s rodinou nadaného dítěte?“*

Odpověď respondenta:

„Ohledně nadaných dětí se nevzdělávám jen já, ale poskytuji nejrozličnější literaturu a postřehy z různých seminářů právě rodičům nadaného dítěte.“

Otázka: *„Zajímáte se o informace ohledně nadaných dětí? Kde je získáváte?“*

Odpověď respondenta:

„Pokud vás práce baví, zajímáte se o ni, tak jako já. Snažím se číst literaturu, ale převážně zahraniční a navštěvuji nejrozličnější semináře.“

Otázka: *„Jaký je rozdíl mezi teorií a praxí?“*

Odpověď respondenta:

„Je to smutné, ale je mezi nimi značný rozpor. Pokud učitel má ve třídě dalších patnáct dětí, nejde se právě jednomu natolik věnovat, jak by si to právě ta literatura přála.“

